

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

FILOZOFICKÁ FAKULTA

ÚSTAV ROMANISTIKY

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

VYBRANÉ VÝRAZOVÉ PROSTŘEDKY PRO VYJÁDŘENÍ
PRAVDĚPODOBNOSTI V ČEŠTINĚ A ŠPANĚLŠTINĚ:
KONTRASTIVNÍ ANALÝZA

Vedoucí práce: PhDr. Jana Pešková, Ph.D.

Autor práce: Tereza Růžicková

Studijní obor: Španělský jazyk pro evropský a mezinárodní obchod

Ročník: 3.

2025

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem autorkou této kvalifikační práce a že jsem ji vypracovala pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.

6.5.2025

Tereza Růžicková

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat své vedoucí práce paní PhDr. Janě Peškové, Ph.D. za odborné vedení, cenné rady a podporu při zpracování této bakalářské práce. Dále bych jí chtěla poděkovat za její vstřícnost a trpělivost.

ANOTACE

Předmětem této bakalářské práce je kontrastivní analýza vybraných výrazových prostředků pro vyjádření pravděpodobnosti ve španělském a českém jazyce. Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická část se zaměřuje na přiblížení tohoto tématu v rámci jednotlivých jazyků, na jejich podobnosti a odlišnosti. V dalších částech se především věnuje vybranému pravděpodobnostnímu operátoru *tal vez*, jeho kombinacím se španělskými slovesnými způsoby a jeho ekvivalenty v českém jazyce. Praktická část zahrnuje korpusové analýzy tohoto operátoru v rámci španělsky psané a české beletrie a kontrastivní analýzu vycházející z výsledků získaných v korpusu.

KLÍČOVÁ SLOVA

pravděpodobnost, slovesné způsoby, subjunktiv, indikativ, *tal vez*, možná, dubitativní věty, korpus

ABSTRACT

The subject of this bachelor thesis is a contrastive analysis of selected expressions for expressing probability in Spanish and Czech. The thesis is divided into theoretical and practical parts. The theoretical part focuses on the approach of this topic within each language, on their similarities and differences. In the following sections, it mainly focuses on the selected probabilistic operator *tal vez*, its combinations with Spanish grammatical moods and its equivalents in the Czech language. The practical part includes corpus analyses of this operator within fiction written in Spanish and Czech and a contrastive analysis based on the results obtained in the corpus.

KEYWORDS

probability, grammatical moods, subjunctive, indicative, *tal vez*, *možná*, dubitative sentences, corpus

Obsah

1 ÚVOD	7
2 TEORETICKÁ ČÁST	8
2.1 Úvod teoretické části	8
2.2.1 Modální částice	8
2.2.2 Postoje jistotně modalitní (epistémické)	9
2.3 Vyjádření pravděpodobnosti ve španělském jazyce	10
2.3.1 Lexikální prostředky pro vyjádření pravděpodobnosti	10
2.3.1.1 Příslovce a jejich klasifikace	10
2.3.2 Morfosyntaktické prostředky pro vyjádření pravděpodobnosti	12
2.3.3 Kondicionál	13
2.3.4 Složené časy	13
2.4 Slovesné způsoby ve španělštině	14
2.4.1 Slovesné časy indikativu a subjunktivu	15
2.4.2 Subjunktiv ve větách vedlejších	16
2.4.3 Subjunktiv ve větách hlavních	18
2.4.4 Subjunktiv a indikativ v kombinaci s adverbiem <i>tal vez</i>	19
2.4.5 Užití vhodného slovesného způsobu s operátorem <i>tal vez</i>	20
2.6 Závěr teoretické části	21
3 PRAKTICKÁ ČÁST	21
3.1 Úvod praktické části	21
3.2 Postup při práci v korpusu	23
3.3 Analýza v latinskoamerické beletrii	26
3.3.1 Shrnutí první analýzy	31
3.3.2 Překladaelé a variace překladů	32
3.4 Analýza ve španělské beletrii	38
3.4.1 Shrnutí druhé analýzy	42
3.4.2 Překladaelé a variace překladů	43
3.5 Analýza překladu z češtiny do španělštiny	46
3.5.1 Shrnutí třetí analýzy	50
3.6 Závěr praktické části	51
4 ZÁVĚR	52
RESUMEN	54
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	56
SEZNAM INTERNETOVÝCH ZDROJŮ	57

1 ÚVOD

Předmětem této bakalářské práce je *kontrastivní analýza vybraných výrazových prostředků pro vyjádření pravděpodobnosti ve španělštině a češtině*.

Práce je rozdělena do dvou částí, a to do části teoretické a praktické. V teoretické části se zaměříme na pojetí daného tématu v obecné rovině za využití gramatik českého a španělského jazyka a na odlišný charakter obou srovnávaných jazyků, neboť typologická odlišnost těchto jazyků naznačuje, že jejich prostředky pro vyjádření pravděpodobnosti se budou lišit. Naším cílem bude objasnit si, jakými různými způsoby lze v těchto dvou jazycích pravděpodobnost vyjádřit, a do jaké míry. V průběhu teoretické části práce se nejdříve zaměříme na český jazyk, následně na španělský jazyk a na porovnání odlišných způsobů vyjadřování tohoto jevu v obou jazycích. Dále si představíme lexikální a morfosyntaktické prostředky pro vyjádření pravděpodobnosti a také, jak je možné je kombinovat. V samém závěru teoretické části se budeme soustředit výhradně na pravděpodobnostní operátor *tal vez* a jeho kombinování se slovesnými způsoby, a to s indikativem a subjunktivem a mimo jiné na to, jak míra pravděpodobnosti sdělení ovlivňuje užití španělských slovesných způsobů. Tento výzkum do jisté míry navazuje na podobný výzkum provedený Aurovou (2013), která se věnovala tomu, jak pozice operátoru *quizá(s)* ve větě a míra pravděpodobnosti sdělení ovlivňují užití indikativu a subjunktivu.

V části praktické si nejdříve představíme využívané nástroje jako *Český národní korpus*, *InterCorp* a *Treq* a přiblížíme si, jak s nimi budeme pracovat. V dalších částech provedeme tři analýzy zkoumaného jevu, a to v latinskoamerické, španělské a české beletrii. V rámci latinskoamerické a španělské beletrie vybraných autorů se zaměříme na pozici *tal vez* ve větě, na jeho kombinování se slovesnými způsoby a na jeho překlady do české jazyka. Následně v rámci obou těchto výzkumů budeme porovnávat různorodé způsoby překladu překladatelů tohoto operátoru. Dále u analyzování české beletrie vybraného autora budeme zkoumat překlad české částice *možná* do španělštiny, neboť právě touto částicí je do češtiny nejčastěji překládáno *tal vez*. Naší hypotézou bude, že české *možná* je nejčastěji přeloženo právě španělským *tal vez*. V samém závěru práce zjištěné výsledky stručně a přehledně shrneme.

2 TEORETICKÁ ČÁST

2.1 Úvod teoretické části

Teoretická část této bakalářské práce je složena z několika kapitol. Tato první kapitola je stručným úvodem teoretické části práce, v jejímž rámci se podíváme mimo jiné i na obecný pohled problematiky tématu a v následujících kapitolách se budeme věnovat pravděpodobnosti v českém jazyce. To je možné uskutečnit několika různými způsoby, například za použití modálních částic (*asi, snad, možná, pravděpodobně* apod.) nebo postoje jistotně modalitního, neboli epistémického, kam spadají různé lexikální a gramatické prostředky, například: *je pravděpodobné, je zřejmé, je možné*, apod.

V kapitolách dalších si toto téma přiblížíme v rámci španělského jazyka. Tímto románským jazykem je možné pravděpodobnost také vyjádřit několika odlišnými způsoby, a to pomocí morfosyntaktických a lexikálních prostředků. Nejdříve se zaměříme na lexikální prostředky vyjádření pravděpodobnosti, především na příslovce, a dále si představíme morfosyntaktické prostředky, a to zejména budoucí časy a kondicionály. V následujících kapitolách si vysvětlíme prolínání těchto prostředků se slovesnými způsoby a za pomoci gramatik si vysvětlíme rozdílnost jejich používání a jaký mají vliv na význam sdělení mluvčího, neboť výběr slovesného způsobu záleží mimo jiné na vztahu mluvčího k jeho výroku. V posledních kapitolách části teoretické se budeme již výhradně věnovat pravděpodobnostnímu operátoru *tal vez* a jeho využití s různými španělskými způsoby, což bude v části praktické hlavní zkoumaný jev.

2.2 Vyjádření pravděpodobnosti v českém jazyce

V této kapitole se zaměříme především na to, jakými způsoby lze vyjádřit pravděpodobnost v českém jazyce. Jak je uvedeno níže, pravděpodobnost výpovědi lze vyjádřit za pomoci různých prostředků. Jejich odlišnosti nám napovídají, do jaké míry si je mluvčí jistý, že se jeho tvrzení shoduje se skutečností. (*Příruční mluvnice češtiny, 2008; s. 624*)

2.2.1 Modální částice

Jedním ze způsobů, jak lze vyjádřit pravděpodobnost v českém jazyce, je za pomoci modálních částic. Mezi tyto modální částice patří například *asi, snad, nejspíš, zajisté, možná, pravděpodobně*, aj. Za jejich pomoci lze určit stupeň pravděpodobnosti obsahu výpovědi na škále od „nanejvýš pravděpodobný“ po „vyloučený“. Nejčastěji se vyskytují

ve větách oznamovacích (*Ona s námi **nejspíš** nepůjde.*), popř. ve zjišťovacích otázkách (*Ty se **snad** bojíš?*). Naopak, vzhledem k tomu, že se nejedná o větné členy, není možné se na ně ptát doplňovacími otázkami. (*Příruční mluvnice češtiny, 2008; s.359*).

2.2.2 Postoje jistotně modalitní (epistémické)

Dalším způsobem, kterým lze vyjádřit míru pravděpodobnosti v českém jazyce jsou postoje jistotně modalitní, neboli epistémické, do nichž spadají různé lexikální a gramatické prostředky. Za pomoci těchto prostředků mluvčí vyjadřuje rozdílné stupně jistoty o platnosti sdělení. (*Příruční mluvnice češtiny, 2008; s.624*).

2.2.2.1 Lexikální prostředky:

Epistémické predikátory.

Mezi základní epistémické predikátory patří výrazy jako: *věřím, jsem si jist(ý), je nesporné, je pravděpodobné, je zřejmé, je možné, je vyloučeno, předpokládám, mám dojem (pocit), soudím, hádám, myslím, počítám, tuším, pochybuji, zdá se (mi), připadá mi, mám za to* apod. Do tohoto seznamu výrazů patří i další výrazy víceslovné: *řekl bych, že ...; vypadá to, že ...; podle mě ...; aj.*

S výrazy *pochybuji, je vyloučeno* lze vedle indikativu použít také kondicionál: *Pochybuji / je vyloučeno, že je nemocný / byl nemocný // že by byl nemocný*. Za použití *je vyloučeno, není možné* může být vedlejší věta spojena se spojkou *aby*: *Je vyloučeno // není možné, aby to (byl) nevěděl*. (*Příruční mluvnice češtiny, 2008; s. 624, 625*).

Epistémické partikule

Jedná se o výrazy jako například: *nesporně, jistě, očividně, rozhodně, zaručeně, bezpochyby, určitě, nepochybně, zajisté, zjevně, zřejmě, nejspíš, patrně, pravděpodobně, asi, třeba, možná, sotva* aj. Opět se nejedná o větné členy, a proto jsou většinou užívány jako vsuvky. (*Příruční mluvnice češtiny, 2008; s. 625*).

Modální slovesa

Mezi modální slovesa v epistémických funkcích patří *mušet*, jímž mluvčí signalizuje vysoký stupeň jistoty, a *moci*, s jehož pomocí je vyjádřen střední stupeň jistoty: *Jan **musí** být na dovolené; Karel **mohl** být zraněný*. (*Příruční mluvnice češtiny, 2008; s. 625, 626*)

2.2.2.2 Morfosyntaktické prostředky:

Dále je možné pravděpodobnost vyjádřit pomocí morfosyntaktických prostředků, jako je budoucí čas slovesa *být*, věty vedlejší s *aby*, věty vedlejší s *že* s kondicionálem: *David ted' bude (= asi je) ve škole; Aby to byl nevěděl!?!; Že by o tom nevěděl?* (*Příruční mluvnice češtiny*, 2008; s. 626)

2.3 Vyjádření pravděpodobnosti ve španělském jazyce

V následujících kapitolách se budeme věnovat vyjádření pravděpodobnosti a její míry ve španělském jazyce a obecné problematice zkoumaného jevu v tomto románském jazyce. Ve španělštině je také možné vyjádřit pravděpodobnost několika způsoby stejně jako v českém jazyce, a to pomocí prostředků morfosyntaktického charakteru, jako budoucí čas či kondicionál, nebo také za pomoci prostředků lexikálních, např. adverbia pravděpodobnosti, která je možné kombinovat se španělskými slovesnými způsoby, a to s indikativem, subjunktivem a kondicionálem.

V dalších částech práce si také mimo jiné přiblížíme hlavní myšlenku práce, kterou je střídání těchto slovesných způsobů ve spojení s operátorem pravděpodobnostní modality *tal vez*. Vzhledem ke komplexnosti a rozsáhlosti problematiky pravděpodobnosti, kterou jsme nastínili v předchozích částech, se budeme zaměřovat pouze na tento výše zmíněný výrazový prostředek.

2.3.1 Lexikální prostředky pro vyjádření pravděpodobnosti

Pravděpodobnost lze ve španělském jazyce vyjádřit pomocí lexikálních prostředků, do nichž mimo jiné spadají i příslovce pochybnosti, možnosti nebo pravděpodobnosti (*adverbios de duda, posibilidad o probabilidad*), jejichž klasifikaci si podrobněji popíšeme níže. Nicméně pravděpodobnost lze vyjádřit i jinými lexikálními prostředky než pouze příslovci, jako například modálním slovesem *poder* (*moci*) nebo vazbou *deber + de + infinitiv*, na něž v dalších částech práce ještě narazíme (*Gili Gaya*, 1980; s. 45).

Tyto lexikální prostředky se následně prolínají s prostředky morfosyntaktickými, jejichž funkce zmíníme v následující kapitole.

2.3.1.1 Příslovce a jejich klasifikace

Stejně tak, jako je tomu v případě českého jazyka, i ve španělštině lze pravděpodobnost vyjádřit pomocí příslovcí. Adverbia jsou neohebný slovní druh, který doplňuje přídavné

jméno (*mu*y antiguo), další příslovce (*demasiado* tarde) či sloveso (*habla rápidamente*) (rae.es; 2025).

Dle Leonarda Gómeze Torrega (1998) lze adverbia klasifikovat různými způsoby, a to podle jejich formálnosti a významu. V rámci formální klasifikace se adverbia rozdělují na *adverbios relativos* (vztažná) a *adverbios interrogativos* (tázací). Ovšem tradičnějším způsobem klasifikace adverbií ve španělském jazyce je podle jejich významu na *adverbios de lugar* (místní); *de tiempo* (časová); *de modo* (způsobová); *de afirmación* (adverbia afirmace); *de negación* (adverbia negace); *de cantidad* (množství); *de deseo* (adverbia přání); *adverbios de duda, posibilidad o probabilidad* (pochybnosti, možnosti nebo pravděpodobnosti); *adverbios de exclusión, inclusión o adición* (vyloučení, zařazení nebo doplnění); *de identidad* (totožnosti); *de exclamación* (zvolací); *otros adverbios* (a jiná). (Gramática didáctica del español, 1998; s. 208, 209)

My se v rámci naší práce zaměříme na výše zmíněná adverbia pochybnosti, možnosti nebo pravděpodobnosti do nichž spadají například *quizá(s)*, *posiblemente*, *probablemente*, *tal vez*, *seguramente* aj. Tato adverbia jsou zajímavá tím, že se vážou na různé slovesné způsoby, a to buď pouze na subjunktiv, pouze indikativ nebo se mohou kombinovat s oběma těmito způsoby. Jak uvádí Aurová (2013), výběr vhodného slovesného způsobu v tomto případě závisí na mnoha faktorech, jimiž se blíže budeme zabývat v následující kapitole. Ve svém článku se tato autorka hlouběji věnuje výše zmiňované problematice především ve spojení s adverbiem pochybnosti *quizá(s)*, jenž zastává ve výpovědi roli modifikátoru, který přímo ovlivňuje volbu subjunktivu nebo indikativu. Jedním z faktorů použití vhodného slovesného způsobu je postoj mluvčího ke svému výroku, a to především stupeň pravděpodobnosti či domněnky, kterou zastává. Dalším důležitým faktorem jsou diatopické variety jazyka, neboli musíme vzít v potaz odlišnosti španělštiny používané ve Španělsku a v zemích Latinské Ameriky a také umístění zmiňovaného adverbia ve větě. Z výsledků analýzy této autorky lze odvodit inklinaci využití indikativu v případě použití adverbia *quizá(s)* na začátku věty, v pozici před slovesem a v pozici po slovese v případě, že je toto sloveso na začátku věty. Ovšem nachází-li se tento operátor po slovese uprostřed věty, dochází k mírné preferenci užití subjunktivu ve španělštině používané na Pyrenejském poloostrově, nicméně v Latinské Americe opět převažuje užití indikativu (Aurová, 2013).

2.3.1.2 Locuciones adverbiales

Existují další jednotky, které zastávají roli adverbií a které se skládají z předložky připojené k podstatnému jménu, přídavnému jménu nebo adverbiu, např. *apenas, deprisa, despacio, acaso* atp. Vazby skládající se z více graficky oddělených komponentů, které fungují jako jeden celek a mají jeden význam, se nazývají *locuciones* (vazby). Existuje několik typů *locuciones* (*adjetivales, verbales, adverbiales*), pro účel této práce se ovšem zaměříme na *locuciones adverbiales*, mezi něž patří například *a veces, a golpes, a oscuras, de pronto* a mimo jiné také *tal vez* (Alarcos Llorach, 2002, s. 133). *Tal vez* (psáno zvlášť) je *locución adverbial* skládající se ze dvou slov, která plní sémanticky stejnou funkci jako adverbium *quizá(s)*. (rae.es; 2025).

2.3.2 Morfosyntaktické prostředky pro vyjádření pravděpodobnosti

2.3.2.1 Budoucí čas

Prvním ze způsobů, kterému se v rámci morfosyntaktických prostředků budeme věnovat, je budoucí čas jednoduchý (*el futuro simple*) ve tvaru slovesa *cantaré*. Tento slovesný čas, jak již napovídá jeho název, vyjadřuje především děje a situace, které následují až po momentu vyslovení. (Nueva gramática de la lengua española, 2009; s. 1767)

Popis budoucích událostí ale není jedinou funkcí jednoduchého budoucího času. Dále se využívá například při vyjadřování rozkazů, žádostí, doporučení, slibů a dalších obdobných pojmů, na jejichž základě se ovšem předpokládá budoucí chování mluvčího či posluchače. (Nueva gramática de la lengua española, 2009; s. 1769). V tomto případě se jednoduchý budoucí čas nazývá *Futuro de conjetura, futuro de probabilidad* nebo *futuro epistémico*. Níže uvádíme příklady takového využití futura simple (příklad 1) a jeho ekvivalentů (2, 3), kde význam všech tří vět zůstává totožný.

- 1) *Serán las nueve.*
- 2) *Probablemente son las nueve.*
- 3) *Deben de ser las nueve.*

V takovýchto a obdobných kontextech se budoucí čas jednoduchý používá nejčastěji, tedy má modální hodnotu, ale je možné ho parafrázovat příslovci pravděpodobnosti nebo pochybnosti a také za pomoci modálních sloves. Mezi nejčastěji používaná příslovce pravděpodobnosti a pochybnosti patří: *probablemente, posiblemente, tal vez, quizá(s), a lo mejor*; ovšem v těchto případech se využívají ve spojení s přítomným časem, jak můžeme vidět v následujícím příkladu.

4) *Probablemente sepas que vivo en Madrid.*

Jak je již zmíněno výše, budoucí čas, za jehož pomoci vyjadřujeme ve španělském jazyce pravděpodobnost, je možné také parafrázovat pomocí modálních sloves, a to následovně.

5) *Estará enferma.*

6) *Debe de estar enferma.*

7) *Puede estar enferma.*

Při takovémto parafrázování ovšem dochází k lehkému posměnění významu výroku, jelikož použije-li mluvčí budoucí čas, obvykle tím vyjadřuje poněkud větší jistotu o pravdivosti svého prohlášení než při použití například již zmíněných modálních sloves v přítomném čase. (*Nueva gramática de la lengua española*, 2009; s. 1771).

2.3.3 Kondicionál

Druhým možným způsobem vyjádření pravděpodobnosti ve španělském jazyce, kterému se budeme věnovat, je využití kondicionálu, neboli *el condicional simple*, mezi jehož hlavní účely využití patří nejen popis situací ve vztahu k okamžiku promluvy či k jinému okamžiku (ve formě vedlejší věty), ale rovněž vyjádření hypotetických situací. (*Nueva gramática de la lengua española*, 2009; s. 1778).

Obdobně jako je tomu u využití *futura simple*, kondicionál se nazývá *condicional de conjetura*, *condicional de probabilidad* a *condicional epistémico* v případě vyjadřování pravděpodobnosti. Od futura se ovšem v tomto případě liší tím, že neodkazuje na přítomný okamžik, ale na minulost. Proto je také možné ho parafrázovat pomocí příslovcí či modálních sloves, jak můžeme vidět v následujících příkladech, kde opět dochází k zachování významu výroků.

8) *Serían las cinco.*

9) *Probablemente eran las cinco.*

(*Nueva gramática de la lengua española*, 2009; s. 1780-1781).

2.3.4 Složené časy

Složený budoucí čas (*el futuro compuesto*) ve tvaru *habré cantado* a složený kondicionál (*el condicional compuesto*) ve formě *habría cantado* mají mimo jiné také funkci vyjádření hypotézy a pravděpodobnosti. Složený budoucí čas v případech, kde je využit pro vyjádření časového významu a nikoli pravděpodobnosti, na rozdíl od toho jednoduchého vyjadřuje předchozí moment v budoucnosti ve vztahu k budoucnosti (10)

a složený kondicionál se vztahuje k situacím, které předcházejí budoucnosti a jsou viděné z pohledu minulosti (11).

10) Suponen [přítomnost] que cuando llegue [budoucnost] el invierno, habrá terminado [předchází budoucnosti] la guerra.

11) Suponían [minulost] que cuando llegara [budoucnost] el invierno, habría terminado [předchází budoucnosti] la guerra.

(*Nueva gramática de la lengua española*, 2009; s. 1791-1792).

Jak již bylo zmíněno výše, kromě své hlavní funkce mohou tyto složené časy také vyjádřit hypotézu ve vztahu k různému momentu promluvy. Budoucí čas jednoduchý v tomto ohledu představuje domněnku vztahující se na přítomný čas (12.1, 12.2) a budoucí čas složený naopak domněnku ve vztahu k minulosti (13.1, 13.2).

12.1) *Está* enfermo. (jistota)

12.2) *Estará* enfermo. (domněnka)

13.1) *Ha estado* enfermo. (jistota)

13.2) *Habrá estado* enfermo. (domněnka)

Příklad 13.2 vyjadřující domněnku by se tedy dal interpretovat různými jinými způsoby, například jako *Probablemente ha estado enfermo* nebo *Debe de haber estado enfermo*. (*Nueva gramática de la lengua española*, 2009; s. 1793).

Obdobnou funkci má i složený kondicionál, který na rozdíl od jednoduchého kondicionálu vyjadřujícího domněnku ve vztahu k minulosti, vyjadřuje domněnku ve vztahu k předminulosti.

14) *Pensé* que José ya habría llegado. = Probablemente ya *había llegado*.

(*Nueva gramática de la lengua española*, 2009; s. 1794).

2.4 Slovesné způsoby ve španělštině

Jak již bylo nastíněno v předchozích kapitolách, oba výše zmíněné prostředky se prolínají a do hry v tuto chvíli vstupuje problematika slovesných způsobů, kterou si v následující kapitole přiblížíme. Ve větách, které vyjadřují pravděpodobnost, se totiž často střídá subjunktiv a indikativ, proto se budeme věnovat tomu, jak se tvoří a v jakých typech vět se využívají.

Španělský jazyk rozlišuje tři různé slovesné způsoby, jimiž jsou *modo indicativo* (oznamovací způsob), *modo imperativo* (rozkazovací způsob) a *modo subjuntivo* (subjunktiv). Výběr toho, jaký z těchto způsobů mluvčí použije ve svém výroku, závisí na mnoha okolnostech, například na vyjádření míry závaznosti tvrzení, prezentaci daných informací jako nových či známých, nebo jako neznámých či zažitých. Záleží tedy především na postoji mluvčího k poskytovaným informacím, na jeho názoru a vztahu k obsahu popisovaných informací a dále na jejich známosti, reálnosti či pravdivosti. Rozkazovací způsob na rozdíl od zbylých dvou slovesných způsobů není možné použít ve větách vedlejších. Naopak tedy oznamovací způsob a subjunktiv se mohou zaměňovat v mnoha kontextech, což si názorně ukážeme v následující kapitole. (*Nueva gramática de la lengua española*, 2009; s. 1866-1867).

2.4.1 Slovesné časy indikativu a subjunktivu

V této části práce se podíváme na španělské slovesné časy ve tvaru indikativu a subjunktivu, neboť sloveso představuje syntaktické jádro věty (*Gómez Torrego*, 1998; s. 134) a v této práci jsou jeho tvary a správné použití zásadní. Ve španělském jazyce existují slovesa ve tvaru jednoduchém a složeném. O jednoduché tvary se jedná v případě, že se kombinujeme kořen slovesa s různými koncovkami, naopak o složený tvar slovesa v případě kombinování vyčásovaného pomocného slovesa *haber* a participia, neboli přičestí. (*Gómez Torrego*, 1998; s. 135) Níže můžeme vidět seznam tvarů sloves v indikativu a dále také subjunktivu.

2.4.1.1 Slovesné časy indikativu

Oznamovací způsob (*el modo indicativo*) mluvčí aplikuje v případě, že obsah své výpovědi považuje za pravdivý, skutečný a je si touto pravdivostí či reálností jist. (*Gómez Torrego*, 1998; s. 142)

Tabulka 1: Slovesné časy indikativu

Slovesné časy indikativu			
tiempos simples		tiempos compuestos	
presente	<i>escribo</i>	pretérito perfecto	<i>he escrito</i>
pretérito imperfecto	<i>escribía</i>	pretérito pluscuamperfecto	<i>había escrito</i>
pretérito indefinido	<i>escribí</i>	pretérito anterior	<i>hube escrito</i>
futuro simple	<i>escribiré</i>	futuro compuesto	<i>habré escrito</i>
condicional simple	<i>escribiría</i>	condicional compuesto	<i>habría escrito</i>

(Goméz Torrego, 1998; s. 147)

Ze všech španělských slovesných způsobů je právě indikativ rozsahově nejpoužívanějším, představuje vše nefiktivní, tedy to, co mluvčí považuje za pravdivé a reálné (Alarcos Llorach, 2002; s. 154).

2.4.1.2 Slovesné časy subjunktivu

V následující kapitole se budeme hlouběji věnovat dalšímu ze slovesných způsobů, který se používá ve španělském jazyce, jímž je subjunktiv (*el modo subjuntivo*). Vzhledem k tomu, že tento slovesný způsob nemá v českém jazyce žádný přímý ekvivalent, nejdříve si v obecné rovině vysvětlíme, v jakých případech a proč je možné subjunktiv používat, a dále se zaměříme na to, jak je možné ho využít, vyjadřujeme-li pravděpodobnost.

Na rozdíl od oznamovacího způsobu subjunktiv mluvčí použije, považuje-li informace vyjadřované ve své výpovědi za fiktivní, popisuje-li přání nebo pravděpodobné, možné či nereálné informace. (Goméz Torrego, 1998; s. 142)

Tabulka 2: slovesné časy subjunktivu

Slovesné časy subjunktivu			
tiempos simples		tiempos compuestos	
presente	<i>escriba</i>	pretérito perfecto	<i>haya escrito</i>
pretérito imperfecto	<i>escribiera / escribiese</i>	pretérito pluscuamperfecto	<i>hubiera / hubiese escrito</i>
futuro simple	<i>escribiere</i>	futuro compuesto	<i>hubiere escrito</i>

(Goméz Torrego, 1998; s. 147)

Důležitým faktorem při výběru vhodného slovesného způsobu ve větě je postoj mluvčího, který zastává ke své výpovědi, ovšem nejedná se o jediný činitel, který tuto volbu ovlivňuje. K rozdíům také dochází v případech vět jednoduchých či souvětích a zejména na problematiku rozdílného využívání subjunktivu ve větách hlavních a vedlejších se zaměříme v následujících částech práce (Goméz Torrego, 1998; s. 143).

2.4.2 Subjunktiv ve větách vedlejších

Má-li věta jeden přísudek, jedná se o větu jednoduchou a obsahuje-li více než jeden přísudek, stává se z ní souvětí. Souvětí je tedy souhrnem vět jednoduchých, které se na sebe váží. V každé větě, ať už se jedná o souvětí či větu jednoduchou, je možné určit obsah výpovědi a postoj mluvčího k tomuto obsahu. Subjektivní postoj mluvčího k výpovědi, neboli *modus*, je možné vytušit z kontextu, pokud je nevyjádřený, a na druhou stranu vyjádřený *modus* může být rozpoznatelný pomocí gest, lexikálních,

fonetických či gramatických znaků, do nichž mimo jiné spadá i slovesný způsob (Gili Gaya, 1980; s. 39-40).

V této části práce si pouze okrajově představíme problematiku střídání indikativu a subjunktivu v rámci souvětí. Toto téma je velmi rozsáhlé a my se mu budeme věnovat pouze povrchově, neboť se netýká hlavní myšlenky práce. Podrobněji se naopak zaměříme na slovesné způsoby a jejich zaměnitelnost v rámci vět jednoduchých, u nichž se obvykle využívá indikativ, například: *Hoy es lunes; La abuela está cansada*. Ovšem i ve větách jednoduchých je možné použít jiné slovesné způsoby než indikativ, jak uvidíme v následujících částech práce (Nueva gramática de la lengua española, 2009; s. 1870).

Jak již bylo nastíněno, k problematice výběru vhodného slovesného způsobu dochází ve většině případů v rámci souvětí, a to u vět podřadných. V případě souvětí dochází u vět vedlejších k rozdílnému využití slovesných způsobů, které závisí na povaze predikátu věty hlavní nebo na spojovacím výrazu (Gómez Torrego, 1998; s. 143). Tyto predikáty představují tzv. iniciátory (*inductores*), neboli morfosyntaktické prvky, které vyžadují užití subjunktivu či indikativu ve větách podřadných, jak můžeme vidět v příkladech níže. Sloveso *saber* v příkladu 1 vyjadřuje jistotu, je tedy nezbytné ho použít v kombinaci s indikativem, nicméně sloveso *desear* vyžaduje užití subjunktivu, neboť neformuluje nic shodného s realitou, ale přání.

1) Sé que viene.

2) Deseo que venga.

(Gili Gaya, 1980; s. 132).

V případě vět podřadných podmětných v rámci sloves, jako například *creer* a *pensar*, dochází k užití indikativu, vyskytují-li se v kladné formě (1), a k subjunktivu, jsou-li ve formě záporné (2).

1) Creo que viene más tarde.

2) No creo que venga más tarde.

Obdobně je tomu i u sloves v hlavní větě vyjadřujících přání, žádost nebo rozkaz (*deseo*, *ruego*, *mandato*), kde je nezbytné ve větě vedlejší užít subjunktiv (3, 4).

3) Deseo que me digas la verdad.

4) Espero que Jorge venga.

(Goméz Torrego, 1998; s. 143).

K problematice užívání slovesných způsobů dochází také u již zmiňovaných vět vztahných, mimo jiné v případě vyjádření něčeho neznámého (5).

5) Busco un piso que *esté* cerca de la playa.

Jak již bylo zmíněno výše, výběr vhodného slovesného způsobu může také záviset na spojovacím výrazu například v rámci příslovečných vět, jelikož existuje řada spojovacích výrazů, které vyžadují užití subjunktivu ve větě podřadné. (Goméz Torrego, 1998; s. 143). Mezi tyto spojovací výrazy patří například *para que* (6) nebo *a condición de que* (7). Některé spojovací výrazy umožňují užití indikativu i subjunktivu, jako například *aunque*, ovšem dochází ke změně významu vět (8, 9), kde v příkladě 8 je vyjádřena jistota a pravdivost – *I když prší* – a v příkladě 9 podmínka či předpoklad – *I kdyby pršelo*.

6) Cierro la ventana **para que** no haga frío.

7) Te presto mi coche **a condición de que** me lo devuelvas mañana.

8) **Aunque** llueve, vamos al cine.

9) **Aunque** llueva, vamos al cine.

(Aragonés, Luis; Palencia, Ramón, 2009; s. 222, 232); (Aragonés, Luis; Palencia, Ramón, 2010; s. 204)

Jak jsme již zmínili výše, užití slovesných způsobů v rámci souvětí se nadále nebudeme podrobněji věnovat a naopak se zaměříme na věty jednoduché, především věty dubitativní, u nichž lze využít *tal vez*.

2.4.3 Subjunktiv ve větách hlavních

Jak již bylo zmíněno výše, ve větách hlavních dochází častěji k užití slovesného způsobu oznamovacího než subjunktivu, ovšem existují i případy, kdy je možné u nich subjunktiv použít. Volba slovesného způsobu ve větách jednoduchých závisí totiž na typu věty. Ve španělském jazyce existuje dělení vět 1) podle postoje mluvčího (modality) (*según la actitud del hablante*) a 2) podle povahy predikátu (*según la naturaleza del predicado*), jejichž klasifikaci můžeme přehledně vidět v tabulce 3 níže. V rámci našeho výzkumu se zaměříme na dělení vět podle postoje mluvčího, a to především na věty dubitativní. (Gili Gaya, 1980; s. 40).

Tabulka 3: Klasifikace vět jednoduchých

Klasifikace vět jednoduchých		
podle postoje mluvčího	podle povahy predikátu	
enunciativas	predicativas	atributivas
interrogativas	pasivas	
exclamativas	activas	
imperativas	intransitivas	
dubitativas	transitivas	
desiderativas	reflexivas	
	recíprocas	

(Gili Gaya, 1980; s. 40)

2.4.3.1 Dubitativní věty

V této kapitole se budeme zabývat větami dubitativními, které jsou pro naši práci klíčové, neboť, jak již vychází ze španělského názvu tohoto typu vět, dubitativní věty vyjadřují určitou pochybnost. Lze u nich využít oznamovací způsob a také subjunktiv. Užití vhodného slovesného způsobu závisí na tom, zda si je mluvčí jist pravdivostí své výpovědi či ne. Považuje-li své prohlášení za pravdivé, využije indikativ, a to i v případě vět záporných. V opačné situaci, tedy pokud mluvčí své tvrzení nepokládá za shodné s realitou, využívá v dubitativních větách subjunktiv. V rámci tohoto typu vět dochází mimo jiné ke kombinaci lexikálních prostředků jako příslovce pochybnosti (*adverbios de duda*), např. *quizá(s)*, *tal vez*, *acaso* a střídání indikativu a subjunktivu (10, 11). (Gili Gaya, 1980; s. 43-45)

10) **Acaso** mi padre *quiere* acompañarme. – **Acaso** mi padre *quiera* acompañarme.

11) **Tal vez** *cenamos* en casa el sábado. – **Tal vez** *cenemos* en casa el sábado.

Subjektivní postoj mluvčího k výpovědi, neboli *modus*, je ve větách dubitativních reprezentován slovesnými způsoby, kde užití subjunktivu zvyšuje míru pochybnosti tvrzení, zatímco indikativ tuto pochybnost oslabuje (Gili Gaya, 1980; s. 45).

2.4.4 Subjunktiv a indikativ v kombinaci s adverbium *tal vez*

Jak bylo již zmíněno výše, využití určitého slovesného způsobu závisí na postoji mluvčího k obsahu sdělení. Dále si představíme hlavní myšlenku této práce, a tím je problematika využití subjunktivu nebo indikativu v kombinaci s adverbium *tal vez*. Jak zmiňuje ve své práci Aurová (2013), adverbium je element, který doplňuje verbum, jak

již vyplývá z názvu, může ale také modifikovat jiné adverbium či adjektivum, my se ovšem zaměříme na jeho roli v rámci modifikace slovesa.

Pravděpodobnostní operátor *tal vez*, kterému se budeme nadále více věnovat, spadá do skupiny modálních epistémických adverbii, která jsou spojována s vyjádřením možnosti a nejistoty, a dále pak do podskupiny adverbii pochybnosti. Proto stejně jako *quizá(s)*, *a lo mejor*, *acaso* a další umožňují kombinaci se subjunktivem i indikativem (*Nueva gramática de la lengua española*, 2009; s. 2350). Vzhledem k tomu, že tento typ adverbii ovlivňuje volbu slovesných způsobů, je nazýváme operátory modality (Aurová, 2013).

Dle Zavadila a Čermáka (*Zavadil, Čermák*, 2010; s. 249) se lidská psychika rozděluje na tři složky, a to rozum, vůli a cit, díky nimž vzniklo pět základních modálních významů (MV): reálný, potenciální, tázací, volní a hodnotící a tyto významy vyjadřují reálnost tvrzení. Pro nás jsou v tomto případě zajímavé modální významy reálný a potenciální, jelikož MV reálný charakterizuje obsah prohlášení jako shodný se skutečností a MV potenciální jako imaginární. K těmto modálním významům se ve španělštině vážou určité lexikální prostředky výpovědní modality, mimo jiné i *tal vez* vyjadřující MV potenciální. Na rovině věty se tyto specifické prostředky nadále ještě kombinují se slovesnými mody, neboli slovesnými způsoby, kde indikativ vyjadřuje morfologické MV reálné a subjunktiv morfologické MV non-reálné, tj. potenciální. Níže jsou uvedeny dva příklady, kde je využit indikativ (10) a subjunktiv společně s adverbium *tal vez* (11).

15) Mi hijo estudia.

16) Mi hijo **tal vez** estudie.

(*Mluvnice současné španělštiny: lingvisticky interpretační přístup*, 2010; s. 249)

2.4.5 Užití vhodného slovesného způsobu s operátorem *tal vez*

Pro vyjádření nejistoty či pochybnosti je možné aplikovat oba zmíněné slovesné způsoby. Ať již mluvčí využije ve svém výroku kterýkoliv z nich, význam obsahu zůstane zachován, dojde pouze k většímu či menšímu zpochybnění reálnosti tvrzení z pohledu mluvčího. Pokud si je mluvčí svým tvrzením téměř jist, využije v kombinaci s operátorem pravděpodobnostní modality (v našem případě *tal vez*) indikativ a pokud chce vyjádřit vyšší míru pochybnosti či nepravděpodobnosti, užije ve svém výroku subjunktiv, jako v následujících příkladech.

17) María **tal vez** no quiere un perro.

18) María **tal vez** no *quiera* un perro.

Této problematice se budeme nadále věnovat i v praktické části, kde se zaměříme na kontrastivní analýzu. V rámci tohoto výzkumu budeme mimo jiné analyzovat španělské *tal vez* a kvantifikovat výskyty jednotlivých slovesných způsobů v kombinaci s ním.

2.6 Závěr teoretické části

Cílem teoretické části této práce bylo porovnání vyjádření pravděpodobnosti v českém a španělském jazyce a přiblížení této problematiky za pomoci bibliografických pramenů. Věnovali jsme se lexikálním a morfosyntaktickým prostředkům pro vyjádření pravděpodobnosti v obou jazycích, do nichž spadají mimo jiné příslovce pravděpodobnosti, modální slovesa, různé slovesné časy a způsoby.

Podobnosti těchto dvou jazyků při vyjadřování pravděpodobnosti jsme mohli vidět v rámci využití modálních sloves, různých pravděpodobnostních predikátorů, užití kondicionálů a kombinování těchto prostředků s lexikálními prostředky vyjadřujícími pochybnost, nejistotu či pravděpodobnost. Naopak rozdílným rysem zkoumaných jazyků je využití slovesných způsobů, neboť ve španělském jazyce existuje subjunktiv, který v českém jazyce nezastupuje žádný přímý ekvivalent. Subjunktiv se mimo jiné může vyskytovat v rámci dubitativních vět, které vyjadřují určitou pochybnost, a v nichž se dále také užívají různé lexikální prostředky například adverbia pravděpodobnosti.

Jelikož je toto téma velmi rozsáhlé, zaměřili jsme se v rámci španělského jazyka především na vybraný pravděpodobnostní operátor *tal vez*, který bude hlavním zkoumaným prvkem v následující praktické části, a na jeho možné kombinace se slovesnými způsoby v rámci dubitativních vět.

3 PRAKTICKÁ ČÁST

3.1 Úvod praktické části

Jak ukazuje předchozí teoretická část, prostředků pro vyjádření pravděpodobnosti je mnoho. V této práci nemáme prostor se prakticky zaměřit na všechny a musíme se tedy omezit jenom na jeden. Praktická část práce se tedy bude týkat analýzy využití indikativu a subjunktivu ve spojení s operátorem pravděpodobnostní modality *tal vez*.

Jak již vyplývá z názvu práce, v praktické části se budeme věnovat zejména kontrastivní analýze českého a španělského jazyka. Nebudeme se tedy zaměřovat výhradně na analýzu využívaných slovesných způsobů v kombinaci s operátorem *tal vez*, ale také na jeho možné způsoby překladu a pozice ve větě, neboť právě pozici operátoru ve větě označuje Aurová (2013) jako jeden z relevantních faktorů pro užití indikativu nebo subjunktivu. V následující části se nejprve seznámíme s využívanými zdroji a korpusy a přiblížíme si postup při práci v korpusu. Budeme zkoumat využití *tal vez* ve španělské beletrii vybraného autora, kvantifikovat pozici adverbia ve větě, četnost využití indikativu potažmo subjunktivu a dále budeme pozorovat různorodé české ekvivalenty španělského adverbia *tal vez*. Obdobnou analýzu provedeme i v rámci hispanoamerické beletrie vybraného autora.

V další části naší analýzy se zaměříme na nejčastěji používaný český ekvivalent španělského *tal vez*. Opět budeme jev zkoumat v rámci beletrie, v tomto případě české beletrie vybraného autora. V rámci všech analýz se mimo jiné zaměříme na odlišné formy překladu jednotlivých překladatelů.

Pro tyto zmiňované analýzy nám poslouží *Český národní korpus* ("Český národní korpus", 2024) v jehož rámci využijeme *InterCorp16*, který je přístupný přes webové rozhraní *KonText*. Jedná se o paralelní korpus, obsahuje tedy překlady textů z jednoho jazyka do druhého.

Díky projektu *Český národní korpus* jsou zpřístupněna jazyková data s více než třemi miliardami slov uspořádaná ve formě elektronických korpusů. Tento projekt byl založen roku 1994 pro usnadnění výzkumu jazykových dat, a v jehož rámci je možné vyhledávat v korpusech synchronních, diachronních, mluvených, psaných, paralelních i jednojazyčných. Autoři sběru materiálů jsou zejména pracovníci *Ústavu Českého národního korpusu*, *Ústavu teoretické a počítačové lingvistiky* a také stovky externistů. Kurpus *InterCorp* obsahuje převážně beletristické texty a kolekce automaticky zpracovaných textů včetně publicistických článků, právní texty Evropské unie, zápisy jednání Evropského parlamentu, filmové titulky a překlady Bible ("Příručka ČNK", 2025).

V průběhu našich analýz také využijeme *Treq*. Jedná se o aplikaci, která automaticky čerpá z dat paralelního korpusu *InterCorp*, a poslouží nám k vyhledávání překladových ekvivalentů a synonym vyhledávaného termínu v rámci česko-španělského slovníku.

("Treq", 2025). V našem případě se zaměříme na české ekvivalenty adverbia *tal vez* a jejich četnost

3.2 Postup při práci v korpusu

V následující části jsme nejprve za využití webového rozhraní *KontText* a korpusu *InterCorp v16 - Spanish* v rámci *Českého národního korpusu* vyhledali termín *tal vez*. Tímto prvním vyexcerpováním vzorku jsme získali 116 724 výsledků a nejprve se zaměříme na různé pozice *tal vez* ve větě. Jak tedy můžeme vidět v následujících příkladech, ve větách či výrocích může stát na jakémkoliv místě, tedy na začátku (1), uprostřed (2) i na konci (3). Zároveň ho lze využít i v rámci otázek (3), a to i bez využití slovesa, a také může ve výpovědi stát samo, a to jako odpověď na otázku (4).

- 1) **Tal vez** pienses que cantan canciones para ti. (Adams, Douglas: *El restaurante del fin del mundo*, 1984)
- 2) Creo que **tal vez** no me haya entendido bien el señor. (Adams, Douglas: *El restaurante del fin del mundo*, 1984)
- 3) ¿Hijos, **tal vez**? (Allende, Isabel: *Hija de la fortuna*, 1999)
- 4) ¿Son chilenos? – **Tal vez**. (Allende, Isabel: *Hija de la fortuna*, 1999)

Abychom si ukázali možné české ekvivalenty španělského adverbia *tal vez* vyskytující se v korpusu, využijeme již zmiňovanou aplikaci *Treq*. V jejím rámci jsme vyhledávání specifikovali na beletrii, jako výchozí jazyk jsme určili španělštinu a cílový češtinu. Po vyhledání spojení *tal vez* jsme získali rozsáhlé množství možných českých překladů, zdaleka nejpoužívanějším ekvivalentem, a to z 45,9 %, je částice *možná*, na druhém místě je *snad* (15,5%), a dále *třeba* (7,7%). Na dalších pozicích se vyskytuje spojení *možná že* (5,5%), *možná být* (2,8%) a *asi* (2,2%), jak můžeme vidět na obrázku níže.

Obrázek 1: Vyhledávání adverbia *tal vez* v aplikaci Treq

Treq | DATABÁZE PŘEKLADOVÝCH EKVIVALENTŮ

Výchozí jazyk: Španělština → Cílový jazyk: Čeština | Omezit na: Kolekce: 1

tal vez Hledej

☒ Lemmata ☒ Viceslovné ☐ Regulární ☒ A = a

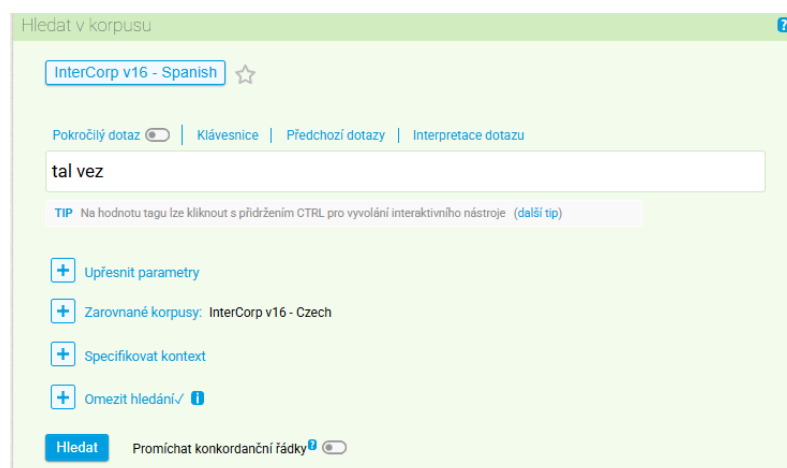
▲ Frekvence ▼	▲ Procenta ▼	▲ Španělština ▼	▲ Čeština ▼
2571	45.9	tal vez	možná
867	15.5	tal vez	snad
429	7.7	tal vez	třeba
306	5.5	tal vez	možná že
157	2.8	tal vez	možná být
122	2.2	tal vez	asi

(Zdroj: Ústav Českého národního korpusu, 2025)

Po tomto obecném vyhledávání četnosti různých českých ekvivalentů španělského *tal vez* se již výhradně zaměříme na práci s korpusem *InterCorp*. V políčku pro vyhledávání zadáme termín *tal vez*, a abychom získali české ekvivalenty, je nezbytné do parametrů přidat zarovnaný český korpus *InterCorp v16-Czech*. Bez zadání dalších kritérií vyhledávání jsme získali vzorek se 112 510 výskytů. Pro specifikaci vyhledávání a redukci počtu výskytů přidáme několik kritérií, která si společně s funkcemi korpusu popíšeme v části níže.

Prvním krokem je nastavení parametrů pro vyhledávání. Do políčka pro vyhledávání zadáme zkoumaný termín, v tomto případě *tal vez* (obrázek 2).

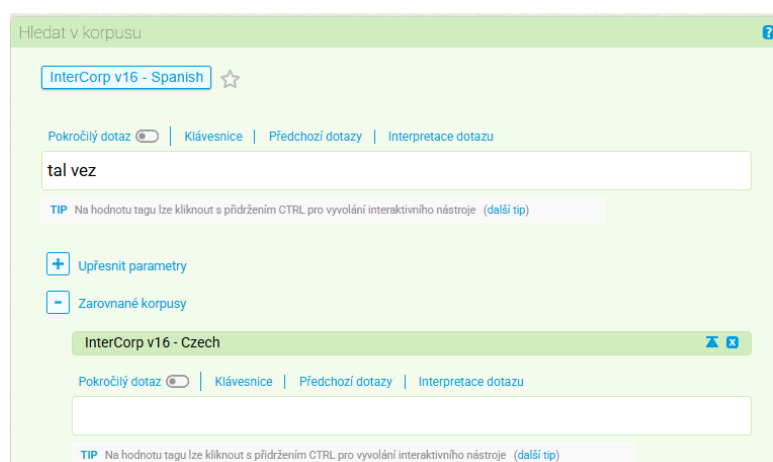
Obrázek 2: Vyhledávání v korpusu

(Zdroj: Korpus.cz – Kontext: vyhledávání v InterCorp, 2024)

Jak můžeme vidět v obrázku 3, následně je možné specifikovat vyhledávání za pomoci upřesnění parametrů, přidání zarovnaného korpusu, dále je také možné specifikovat kontext vyhledávání nebo hledání omezit. My v tomto případě přidáme český zarovnaný korpus *InterCorp v16 – Czech*, jak jsme již zmínili výše.

Obrázek 3: Přidání zarovnaného korpusu

(Zdroj: Korpus.cz – Kontext: vyhledávání v InterCorp, 2024)

V části pro omezení hledání můžeme mimo jiné zvolit, v jakém typu textů chceme vyhledávat, a to například v beletrii, v textech Evropského parlamentu, v titulcích filmů a mnoho dalších, v našem případě vyhledávání specifikujeme na beletrii (*Core*).

Obrázek 4: Omezení hledání

The screenshot shows a search interface with three main filter panels:

- Zarovnané korpusey**: A list of corpora with checkboxes. 'InterCorp v16 - Czech' is selected. A note states: 'Zahrnutý budou pouze texty nalezené současně i v následujících korpusech:'.
- text.group**: A list of text groups with checkboxes and counts. 'Core' is selected.

text.group	Count
Acquis	31 330 808
Core	35 978 196
Europarl	18 069 598
PressEurop	3 307 859
Subtitles	295 180 652
Syndicate	6 817 806
- text.ttype**: A list of text types with checkboxes and counts.

text.ttype	Count
children's lit.	3 534
discussions - transcripts	18 069 598
drama	97 387
fiction	34 836 668
journalism - commentaries	9 152 177
journalism - news	973 488
legal texts	31 330 808
nonfiction	940 137
other	89 560

Buttons at the top include: 'Uložit jako koncept subkorpusu', 'Uložit seznam dokumentů', 'Minimalizovat všechny seznamy', 'Zůžít výběr', 'Krok zpět', and 'Zrušit výběr'.

(Zdroj: *Korpus.cz – Kontext: vyhledávání v InterCorp*, 2024)

Zároveň také pro specifikaci vyhledávání můžeme přidat autora textu (obrázek 5).

Obrázek 5: omezení hledání - přidání autora

The screenshot shows two filter panels:

- text.author**: A search box with the placeholder 'Hledat podle hodnoty...'. Below it, it shows '29879 položek'.
- text.title**: A search box with the placeholder 'Hledat podle hodnoty...'. Below it, it shows '30713 položek'.

At the bottom, there is a 'Hledat' button and a toggle for 'Promíchat konkordanční řádky'.

(Zdroj: *Korpus.cz – Kontext: vyhledávání v InterCorp*, 2024)

Veškeré způsoby přidání kritérií pro vyhledávání zmíněné výše budeme aktivně využívat v následujících analýzách.

3.3 Analýza v latinskoamerické beletrii

V našem prvním vyhledávání se zaměříme na výskyt operátoru *tal vez* v dílech současné chilské spisovatelky Isabel Allende. Předmětem prvního hledání jsou díla právě této autorky vzhledem k dostatečně velkému množství materiálu pro naši analýzu, jelikož po zadání všech potřebných parametrů do korpusu jsme získali 461 výskytů, u nichž následně budeme analyzovat pozici ve větě, využití indikativu či subjunktivu a české ekvivalenty.

Isabel Allende napsala téměř 20 románů, z nichž 8 se vyskytuje v korpusu *InterCorp*. Mimo beletristickou tvorbu ve formě románů se Allende věnuje také psaní divadelních her, dětské literatury nebo také psaní autobiografických děl, a právě jedna autobiografie

(*Paula*, 1994) se v korpusu vyskytuje a budeme z ní také čerpat v rámci analýzy. ("Databáze knih", 2025).

V následující tabulce můžeme vidět přehled děl chilské spisovatelky, která se vyskytují v korpusu, společně s českými překladatelkami, které její knihy přeložily.

Tabulka 4: *Díla Isabel Allende a překladatelé*

Díla Isabel Allende	Český překlad
<i>La casa de los espíritus</i> , 1982	Hana Posseltová-Ledererová: <i>Dům duchů</i> , 2002
<i>Eva Luna</i> , 1987	Alena Jurionová: <i>Eva Luna</i> , 2006
<i>Paula</i> , 1994	Anežka Charvátová: <i>Paula</i> , 2001
<i>Hija de la fortuna</i> , 1998	Monika Baďurová: <i>Dcera štěstěny</i> , 2003
<i>Retrato en sepia</i> , 2000	Monika Baďurová: <i>Sépiový portrét</i> , 2003
<i>La ciudad de las bestias</i> , 2002	Dora Novotná, Jana Novotná: <i>Město netvorů</i> , 2003
<i>El reino del dragón de oro</i> , 2003	Monika Baďurová: <i>Království zlatého draka</i> , 2004
<i>El Zorro: comienza la leyenda</i> , 2005	Monika Baďurová: <i>Zorro: Legenda začíná</i> , 2005
<i>Inés del alma mía</i> , 2006	Monika Baďurová: <i>Inés, má drahá</i> , 2009

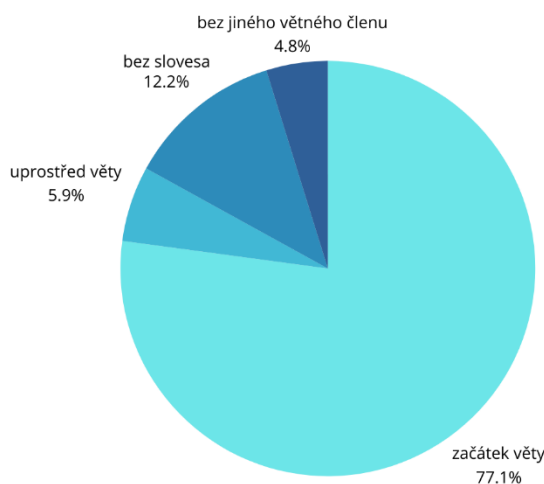
(Zdroj: *Korpus.cz – Kontext: vyhledávání v InterCorp*, 2024)

Nejdříve se v rámci analýzy zaměříme na obecný výzkum všech děl a překladů a následně budeme pozorovat, zda jednotlivé překladatelky inklinují k různým způsobům překladu.

V rámci obecné analýzy děl jsme se nejprve věnovali pozici operátoru *tal vez*. V drtivé většině případů (u 355 výskytů) stojí na začátku věty (5), čímž je myšleno, že stojí před přísudkem i předmětem (je-li vyjádřen), ale může stát po spojce tak, jak je uvedeno v příkladu (6). Dalším možným umístěním ve větě je uprostřed výpovědi, což zahrnuje pozici v kterékoliv části výpovědi, s výjimkou začátku a konce, adverbium v tomto případě může být umístěno mezi přísudkem a podmětem nebo po přísudku a podmětu v případě, že ve výpovědi následují další větné členy. Takových výskytů bylo nalezeno 27 (příklad 7, 8). Na úplném konci věty se adverbium neobjevilo v žádném z vyexcerpovaných příkladů. V dalších 57 příkladech se vyskytovalo ve výpovědi bez návaznosti na sloveso (příklad 9, 10). Tyto výskyty do naší následující analýzy nebudeme počítat právě z toho důvodu, že se váží na jiný větný člen než na přísudek, tudíž ve výpovědi neovlivňují zvolení slovesného způsobu. Poslední pozicí, ve které se adverbium v našich výsledcích nacházelo, je samostatně bez jiného větného členu, takových výsledků jsme získali 22 (příklad 11).

- 5) **Tal vez** su destino sea casarse con él de todos modos ... (Allende, Isabel: *El Zorro: comienza la leyenda*, 2005)
- 6) Mi hija y yo no hemos comido otra cosa en meses, pero **tal vez** mañana consiga ordeñar a la cabra - dijo. (Allende, Isabel: *El Zorro: comienza la leyenda*, 2005)
- 7) Una mancha oscura, sangre **tal vez** se extiende sobre los adoquines del suelo, mientras el círculo de los niños se cierra inexorable, cada vez más amenazante, en torno a la persona que me lleva de la mano. (Allende, Isabel: *Retrato en sepia*, 2000)
- 8) Su sangre, donde se concentraba la energía vital que le había permitido llegar hasta allí, era **tal vez** su única posesión valiosa. (Allende, Isabel: *La ciudad de las bestias*, 2002)
- 9) **Tal vez** no, porque ahora soy un fugitivo de la ley ... (Allende, Isabel: *El Zorro: comienza la leyenda*, 2005)
- 10) De pronto vislumbré una luz por la ranura del portón abierto, **tal vez** una vela o una pequeña lámpara. (Allende, Isabel: *Retrato en sepia*, 2000)
- 11) **Tal vez**. (Allende, Isabel: *El reino del dragón de oro*, 2003)

Pozice *tal vez*

Obrázek 6: pozice *tal vez* v latinskoamerické beletrii

V druhé části analýzy se zaměříme na různorodé kombinování operátoru *tal vez* se slovesnými způsoby, a to s indikativem (12), subjunktivem (13) a kondicionálem (14). V tomto případě jsme do analýzy zahrnuli pouze takové příklady, kde se adverbium váže

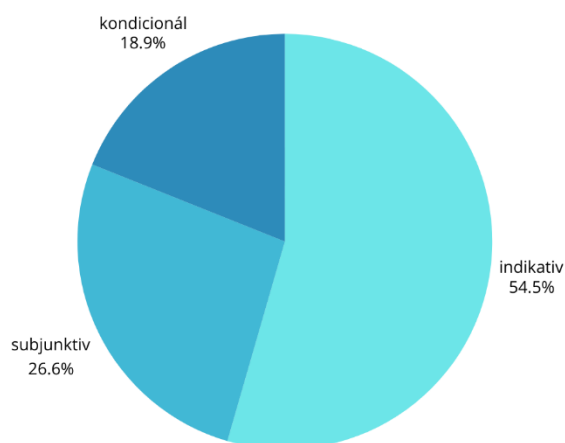
na sloveso, a tedy je možné zkoumat způsoby, které jsou u těchto sloves využity. Zkoumaný celek se tedy zmenší na 380 výskytů, kde u 207 došlo k využití indikativu, u 101 k subjunktivu a u 72 ke kondicionálu.

12) **Tal vez** *eres* más fuerte y estás mejor preparado de lo que crees. (Allende, Isabel: *El reino del dragón de oro*, 2003)

13) Mi hija y yo no hemos comido otra cosa en meses, pero **tal vez** mañana *consiga* ordeñar a la cabra - dijo. (Allende, Isabel: *El Zorro: comienza la leyenda*, 2005)

14) **Tal vez** entonces *podrían* reaparecer en sociedad. (Allende, Isabel: *El Zorro: comienza la leyenda*, 2005)

Slovesné způsoby

Obrázek 7: Využití slovesných způsobů v latinskoamerické beletrii

Ve třetí a poslední části analýzy latinskoamerické beletrie jsme zkoumali překlady španělského *tal vez* do českého jazyka. Je nutné zmínit, že ne vždy bylo adverbium přeloženo, jelikož v několika málo případech bylo zcela vynecháno (příklad 15). Přestože v tomto příkladě se nevyskytuje přímý překlad tohoto termínu, dala by se zvážit i možnost transpozice významu *tal vez* do budoucího času českého slovesa *nebýt – nebude*.

Další využitá forma překladu, která se v korpusu vyskytuje, je za pomoci větněčlenské transpozice a vytvořením vedlejší věty s využitím slovesa *být možné* (16) nebo *moci* v kombinaci s infinitivem (17). V těchto příkladech dochází k využití různých lexikálních prostředků, které jsme již zmiňovali v části teoretické, tedy modálního slovesa *moci* a

epistémického predikátu *být možné*. Nicméně tyto způsoby překladu jsou v rámci děl Isabel Allende velice ojedinělé, nejčastějším způsobem překladu je využití modálních částic, jak uvidíme v příkladech níže.

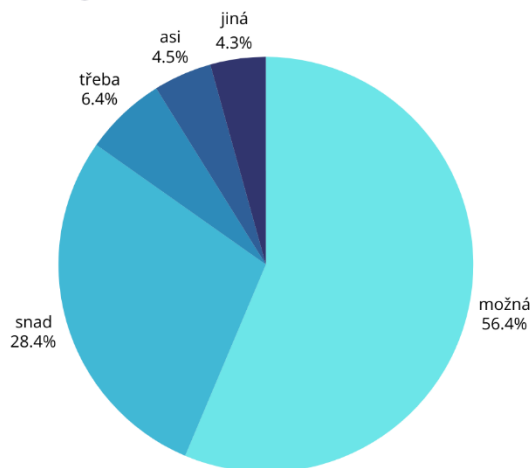
- 15) Sospechaba que el asunto **tal vez** no era tan legal y limpio como se lo habían planteado. – Měl podezření, že ta věc nebude tak legální a poctivá, jak se zdálo. (Allende, Isabel: *El reino del dragón de oro*; *Království zlatého draka*, překlad: Baďurová, Monika, Praha, 2003)
- 16) **Tal vez** por un instante él luchó contra sus propios deseos, pero de inmediato ... - **Je možné**, že Riad Halabí se na okamžik pokus bojovat pro vlastní žádosti, ale hned ... (Allende, Isabel: *Eva Luna*, překlad: Jurionová, Alena, Praha, 2006)
- 17) Ojalá a Willie le alcance la paciencia para esperarme, el trayecto puede ser muy largo, **tal vez** dure los siete años del Ching. – Kéž by byl Willie dost trpělivý a počkal na mne, cesta může být dlouhá, podle Knihy proměn **může trvat** i sedm let. (Allende, Isabel: *Paula*, překlad: Charvátová, Anežka, Praha, 1998)

Zdaleka nejpoužívanějším ekvivalentem španělského adverbia *tal vez* je česká částice *možná* (příklad 18), která se vyskytovala u 248 příkladů, následně u 125 příkladů je přeloženo jako *snad* (19), dále bylo ve 28 případech použito *třeba* (20) a u 20 *asi* (21). Ostatní ekvivalenty, jako například *zřejmě*, *pravděpodobně*, *patrně* nebo *nejspíš*, byly využity v nízkých jednotkách a jsou v grafu níže označena jako *jiná*.

- 18) **Tal vez** la estrella en la frente significa que está muerto. - **Možná** ta hvězda na jeho čele znamená, že je mrtvý. (Allende, Isabel: *Hija de fortuna*; *Dcera štěstěny*, překlad: Baďurová, Monika, Praha, 2004)
- 19) No se amaba a sí mismo y **tal vez** por eso pensaba que no merecía el amor de los demás. – Sám sebe si moc necenil, a **snad** proto si myslel, že si lásku ostatních nezasluhuje. (Allende, Isabel: *Hija de fortuna*; *Dcera štěstěny*, překlad: Baďurová, Monika, Praha, 2004)
- 20) **Tal vez** no vuelva hasta mañana ... le supliqué, pero la mujer no se movió. – **Třeba** se vrátí až zítra ... prosila jsem ji, ale ona seděla nehnutě dál. (Allende, Isabel: *Eva Luna*, překlad: Jurionová, Alena, Praha, 2006)
- 21) **Tal vez** temía que ese grandioso amor, que había resistido tantas pruebas, no pudiera sobrevivir a la más terrible de todas: la convivencia. – **Asi** se bála, že ta úžasná láska, která přestála tolik zkoušek, by nepřežila to nejhorší: společné

soužití. (Allende, Isabel: *La casa de los espíritus; Dům duchů*, překlad: Posseltová-Ledererová, Hana, Praha, 2002)

České překlady

Obrázek 8: české překlady *tal vez* v latinskoamerické beletrii

3.3.1 Shrnutí první analýzy

V rámci naší první analýzy jsme se zaměřili na využití adverbia *tal vez* v latinskoamerické beletrii, a to výhradně v dílech chilské spisovatelky Isabel Allende díky četnému výskytu zkoumaného operátoru *tal vez* v korpusu. Adverbium je v jejích dílech nejčastěji využíváno v pozici na začátku výroku, nicméně může stát i uprostřed věty, je také možné, aby se ve výpovědi vyskytovalo bez návaznosti na sloveso nebo bez jiného větného členu. Váže-li se na vyčíslované sloveso, toto sloveso má majoritně formu oznamovacího způsobu (indikativu) a to z 54,5%, z 26,6% se vyskytovalo ve formě subjunktivu a pouze z 18,9% ve formě kondicionálu. Přestože se adverbium může vázat na subjunktiv i indikativ, Isabel Allende inklinuje spíše k využití indikativu, kterým je vyjádřena vyšší míra pravděpodobnosti tvrzení, na rozdíl od subjunktivu, jímž je vyjádřena vyšší míra pochybnosti či nepravděpodobnosti, jak jsme si již vysvětlili v části teoretické.

Nadále je adverbium *tal vez* nejčastěji (z 56%) překládáno jako česká částice *možná*, nicméně my se v následující části zaměříme na rozdílné formy překladu jednotlivých překladatelek.

3.3.2. Překladatelé a variace překladů

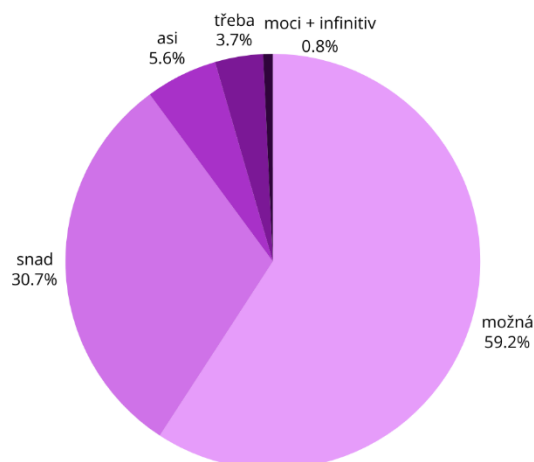
Je opět nutné podotknout, že díla Isabel Allende, která se vyskytují v korpusu *InterCorp*, nebyla přeložena pouze jedním překladatelem, ale až šesti. V této části práce se tedy zaměříme na jednotlivé překladačky a na to, zda inklinují k odlišným způsobům překladu, a jak se od sebe liší. Budeme porovnávat četnost nejpoužívanějších modálních částic a nadále také potenciální výskyt překladu ve formě různých lexikálních prostředků, jako například epistémických predikátů a modálních sloves.

Nejvíce děl nacházejících se v korpusu přeložila překladatelka Monika Baďurová, ta přeložila do českého jazyka knihy *Dcera štěstěny*, *Sépiový portrét*, *Království zlatého draka*, *Zorro: Legenda začíná* a *Inés, má drahá* v období mezi lety 2003 a 2009.

V následujícím grafu můžeme vidět způsoby překladů, které využila. Stejně tak, jako vyšlo z obecné analýzy, nejčastěji přeložila španělské *tal vez* českou částicí *možná*, nadále nejčastěji použila modální částice *snad*, *asi* a *třeba*, a pouze ve dvou příkladech užila vazbu modálního slovesa *moci* a infinitivu (příklad 1, 2).

- 1) Pero **tal vez** basta un diente infectado, un tropezón en el hielo o una pedrada en la cabeza para matarme ... - se rió el joven. – Ale **může** mě **zabít** třeba pouhý zanícený zub, uklouznutí na ledu nebo rána kamenem do hlavy..., smál se mladík. (Allende, Isabel: *El reino del dragón de oro*; *Království zlatého draka*, překlad: Baďurová, Monika, Praha, 2003)
- 2) **Tal vez** ella sospechaba que el asalto sufrido en la calle había sido obra suya, pero no tenía pruebas y quienes podrían dárselas, los gitanos, estaban lejos y no se atreverían a regresar a Barcelona. - Dívka sice **mohla mít** podezření, že měl prsty v tom jejich přepadení na ulici, ale neměla pro to žádné důkazy a ti, kteří by jí je mohli poskytnout – cikáni, byli daleko a vrátit se do Barcelony si jen tak netroufnu. (Allende, Isabel: *El Zorro: comienza la leyenda*; *Zorro: Legenda začíná*, překlad: Baďurová, Monika, Praha, 2005)

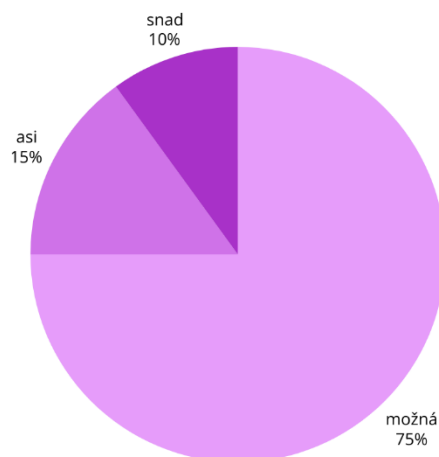
České překlady - Monika Baďurová

Obrázek 9: Monika Baďurová - český překlad *tal vez*

Knihu *Dům duchů* do českého jazyka přeložila Hana Posseltová-Ledererová. Ta ve své verzi překladu využila pouze tři různé modální částice, a to *možná*, *asi* a *snad*, epistémické predikáty ani modální slovesa neužila ani jednou.

České překlady - Hana Posseltová-Ledererová

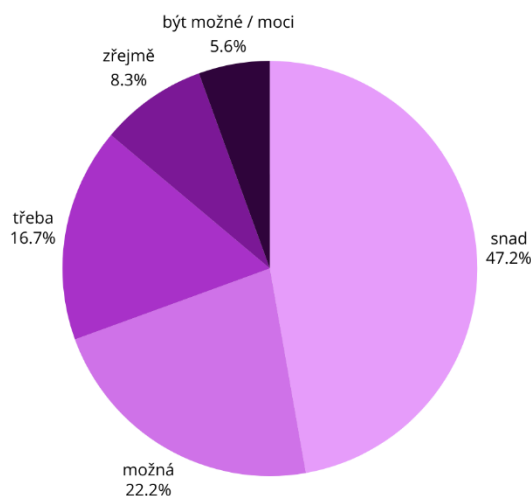

Obrázek 10: Hana Posseltová-Ledererová - český překlad *tal vez*

Další dílo Isabel Allende, *Eva Luna*, přeložila Alena Jurionová. Jak můžeme vidět na obrázku 9 grafu, její způsoby překladu španělského adverbia *tal vez* jsou různorodé. Využila modální částice, vazbu *moci* a infinitivu (3) i vazbu *být možné* (4). Jako jediná z překladatelek děl Isabel Allende navíc nevyužila nejčastěji částici *možná*, ale *snad* (5).

- 3) Ellas, mujeres prácticas, consideraron más conveniente desposar a los aromáticos fabricantes de velas, conservando a su primo de amante y convirtiéndolo, en lo posible, en padre de sus hijos, evitando así el riesgo del aburrimiento, aunque **tal vez** no el de traer hijos medio tarados a este mundo. – Jako ženy praktické pohlížely na sňatek s parfémovanými továrníky jako na věc rozumnou, ovšem za předpokladu, že se nebudou muset vzdát svého milence. Ten by se ostatně v budoucnu mohl stát i otcem jejich dětí a tak je ušetřit nudy; že by však tito potomci **mohli přijít** na svět postižení, si odmítaly připustit. (Allende, Isabel: *Eva Luna*, překlad: Jurionová, Alena, Praha, 2006)
- 4) **Tal vez** por un instante él luchó contra sus propios deseos, pero de inmediato se abandonó para seguirme en el juego y explorarme también, hasta que la tensión fue insoportable y nos apartamos para tomar aire. – **Je možné**, že Riad Halabí se na okamžik pokusil bojovat proti vlastní žádosti, ale hned se vzdal, aby mě mohl ve hře následovat a lépe mě prozkoumat, až se napětí stalo nesnesitelným a my se, lapající po dechu, od sebe oddálili. (Allende, Isabel: *Eva Luna*, překlad: Jurionová, Alena, Praha, 2006)
- 5) Cuando lo encontré por primera vez todavía era un niño, pero si yo lo hubiera observado con más atención, **tal vez** habría vislumbrado al hombre que llegaría a ser, porque ya entonces tenía los puños decididos y el corazón ardiente. – Když jsem ho uviděla poprvé, byl ještě dítětem, ale kdybych si ho bývala prohlédla lépe, **snad** bych v něm zahlédla budoucího muže, neboť již tehdy měl odhodlané pěsti a horoucí srdce. (Allende, Isabel: *Eva Luna*, překlad: Jurionová, Alena, Praha, 2006)

České překlady - Alena Jurionová

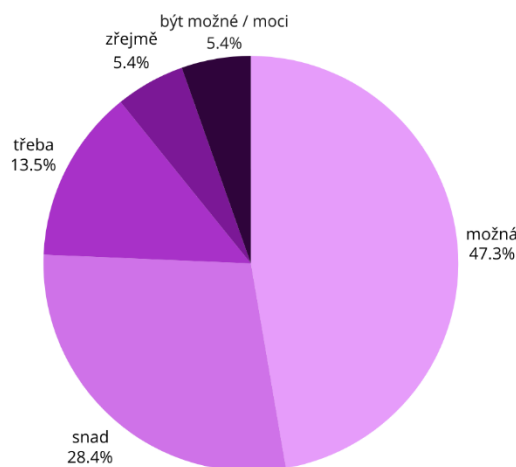

Obrázek 11: Alena Jurionová - český překlad *tal vez*

Česká překladatelka Anežka Charvátová se věnovala české adaptaci knihy *Paula*, její překlad, stejně jako překladatelky Aleny Jurionové, je v porovnání s některými ostatními rozmanitý. Také použila řadu modálních částic, vazbu *moci* a infinitivu (6) i vazbu *být možné* (7).

- 6) Pasarán mil cosas, **tal vez** la enfermedad o la muerte nos separen físicamente, pero estamos destinados a reunirnos y estar juntos en la eternidad. – Může se přihodit tisíc věcí, nemoc nebo smrt nás **může** fyzicky **rozdělit**, jsme si však určeni, setkáme se na věčnosti a zůstaneme spolu. (Allende, Isabel: *Paula*, překlad: Charvátová, Anežka, Praha, 1998)
- 7) No es conveniente moverla en esta etapa, **tal vez** no resista el viaje. – V této fázi by se s ní nemělo hýbat, **je možné**, že cestu nevydrží. (Allende, Isabel: *Paula*, překlad: Charvátová, Anežka, Praha, 1998)

České překlady - Anežka Charvátová

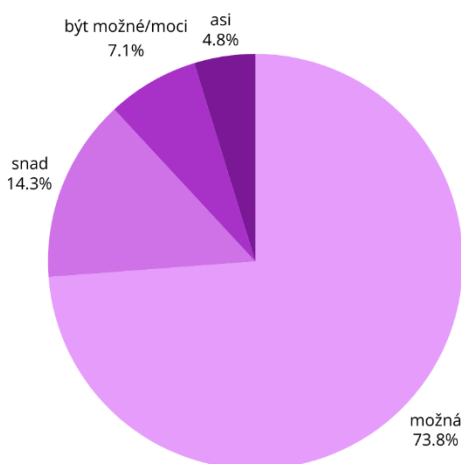
Obrázek 12: Anežka Charvátová - český překlad *tal vez*

Posledním příkladem z děl Isabel Allende, jenž se vyskytuje v korpusu, je kniha *Město netvorů*, kterou přeložila dvojice překladatelek Jana Novotná a Dora Novotná. V jejich případě je španělské adverbium *tal vez* opět z drtivé většiny přeloženo jako *možná* (8). Mezi další částice použité při překladu patří *snad* (9) a *asi* (10) a následně překladatelky také využily formu *být možné* (11).

- 8) **Tal vez** no sea sólo un ejemplar, sino varios, una familia o una tribu de bestias. – **Možná** neexistuje jen jeden exemplář; je jich snad víc, celá rodina nebo celý kmen! (Allende, Isabel: *La ciudad de las bestias*; *Město netvorů*, překlad: Novotná, Dora; Novotná, Jana, Praha 2003)
- 9) O **tal vez** ni siquiera existían, tal vez los seres humanos, los planetas y el resto de la creación eran sueños, ilusiones. – Nebo **snad** vůbec neexistovali; možná že lidské bytosti, planety a zbytek Stvoření byly jen sny, preludy. (Allende, Isabel: *La ciudad de las bestias*; *Město netvorů*, překlad: Novotná, Dora; Novotná, Jana, Praha 2003)
- 10) En ella la temperatura resultaba más soportable, **tal vez** por alguna fisura entraba aire fresco. – Teplota byla přijatelnější, **asi** sem proudil nějakou štěrbinou čerstvý vzduch. (Allende, Isabel: *La ciudad de las bestias*; *Město netvorů*, překlad: Novotná, Dora; Novotná, Jana, Praha 2003)
- 11) Después el muchacho contó a Nadia que si él hubiera sabido en qué consistía la ceremonia, **tal vez** la experiencia hubiera sido menos terrorífica. – Později

vyprávěl chlapec Nadie, že kdyby věděl, co se na slavnosti bude dít, **je možné**, že by zážitek nebyl tak hrozný. (Allende, Isabel: *La ciudad de las bestias*; *Město netvorů*, překlad: Novotná, Dora; Novotná, Jana, Praha 2003)

České překlady - Jana Novotná, Dora Novotná

Obrázek 13: Jana Novotná, Dora Novotná - český překlad *tal vez*

Závěrem porovnávání popsaného výše lze obecně říci, že každý překladatel více či méně inklinuje k různorodým formám překladu. V našem případě některé překladatelky využily více odlišných metod, jak a jakým způsobem lze přeložit adverbium *tal vez*, a některé méně. Nicméně jsme také našli několik podobností ve formě jejich překládání, viz tabulka níže.

Tabulka 5: Způsoby překladu *tal vez*

Překladatel	Nejčastější způsob překladu	Užití lexikálních prostředků
Hana Posseltová-Ledererová	možná	ne
Alena Jurionová	snad	ano
Anežka Charvátová	možná	ano
Dora Novotná, Jana Novotná	možná	ano
Monika Baďurová	možná	ano

V tomto případě všechny překladatelky nejčastěji využily překlad pomocí modálních částic, ve většině případů modální částicí *možná*, nicméně Alena Jurionová v překladu knihy *Paula* uplatnila častěji částici *snad* než *možná*. Nadále některé překladatelky ve

svých překladech aplikovaly užití lexikálních prostředků, a to především modální sloveso *moci* v kombinaci s infinitivem a epistémický predikát *být možné*. Ovšem tato forma překladu byla pouze ojedinělá, neboť v jejich případě dochází k transformaci vět. V rámci užití modálního slovesa a infinitivu, je nezbytné do věty přidat sloveso *moci* vyčasované ve stejném tvaru, v němž se nachází přísudek věty, a tento zmiňovaný přísudek následně změnit na infinitiv (12). V případě užití epistémického predikátu *být možné*, dochází ještě k rozsáhlejší transformaci, neboť je tímto způsobem nutné vytvořit vedlejší větu (13).

12) Tal vez ella sospechaba que el asalto sufrido en la calle había sido obra suya, pero no tenía pruebas y quienes podrían dárselas, los gitanos, estaban lejos y no se atreverían a regresar a Barcelona. - Dívka sice mohla mít podezření, že měl prsty v tom jejich přepadení na ulici, ale neměla pro to žádné důkazy a ti, kteří by jí je mohli poskytnout – cikáni, byli daleko a vrátit se do Barcelony si jen tak netroufnu. (Allende, Isabel: *El Zorro: comienza la leyenda; Zorro: Legenda začíná*, překlad: Baďurová, Monika, Praha, 2005)

13) No es conveniente moverla en esta etapa, tal vez no resista el viaje. – V této fázi by se s ní nemělo hýbat, je možné, že cestu nevydrží. (Allende, Isabel: *Paula*, překlad: Charvátová, Anežka, Praha, 1998)

3.4 Analýza ve španělské beletrii

V druhé analýze se zaměříme na díla španělského spisovatele Javiera Marías. Stejně tak, jako tomu bylo v případě Isabel Allende, jsou předmětem druhého hledání díla Javiera Marías z důvodu hojného počtu materiálu pro naši analýzu, jelikož jsme v rámci vyhledávání využití operátoru *tal vez* v jeho dílech získali 296 příkladů.

Mimo překladatelskou tvorbu a editaci děl se Javier Marías věnoval také prozaické tvorbě, v jejímž rámci se 3 přeložené romány a 1 sbírka článků vyskytují v korpusu a jsou zdrojem naší analýzy ("Databáze knih", 2025). V následující tabulce můžeme vidět přehled jeho děl nacházejících se v korpusu, společně s českými překladatelkami, které jeho knihy přeložily.

Tabulka 6: *Díla Javiera Marías a překladatelé*

Díla Javiera Marías	Český překlad
<i>Todas las almas</i> , 1989	Blanka Stárková: <i>Všechny duše</i> , 2007
<i>Mañana en la batalla piensa en mí</i> , 1999	Marie Jungmannová: <i>Vzpomínej na mě zítra při bitvě</i> , 1999
<i>Corazón tan blanco</i> , 1992	Blanka Stárková: <i>Srdce tak bílé</i> , 2004
<i>Salvajes y sentimentales. Letras de fútbol</i> , 2000	Anežka Charvátová: <i>Divoši a citlivky: Fotbalové fejetony</i> , 2003

(Zdroj: Korpus.cz – Kontext: vyhledávání v InterCorp, 2024)

Obdobně jako v případě analyzování děl Isabel Allende se nejdříve v rámci analýzy zaměříme na obecný výzkum všech děl a překladů a následně budeme pozorovat, zda jednotlivé překladatelky inklinují k různým způsobům překladu.

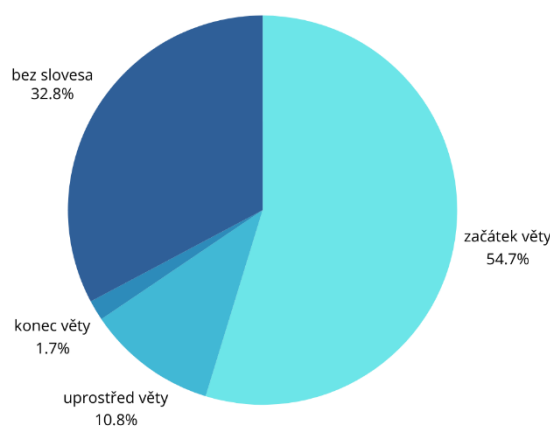
Následný výzkum jsme prováděli obdobným způsobem, jako v případě děl spisovatelky Isabel Allende, tedy jsme se nejprve zaměřili na pozici adverbium ve větě, následně na jeho kombinování se španělskými slovesnými způsoby, a nakonec na překládané ekvivalenty do českého jazyka.

V rámci analýzy pozice adverbium opět došlo k nejčastějšímu výskytu na začátku věty, tedy v pozici, kde adverbium stojí před přísudkem i podmětem (je-li vyjádřen) (1), ale zahrnujeme i pozici po spojce. Tato pozice se vyskytovala u 162 výsledků. Ve 32 případech stojí uprostřed výpovědi (2), tedy na jakékoliv pozici ve větě s výjimkou začátku a konce, a zároveň může být umístěno mezi přísudkem a podmětem nebo po přísudku a podmětu. Na samém konci věty se adverbium vyskytovalo v 5 příkladech (3). A dále v 97 případech se adverbium ve výpovědi nevztahuje ke slovesu (4), tedy je opět nebudeme zahrnovat do naší následné analýzy využití slovesných způsobů.

- 1) **Tal vez** quería impedirlo, sería capaz de contárselo a tu padre, para alejarme de él, de todos, de Marta. (Marías, Javier: *Mañana en la batalla piensa en mí*, 1999)
- 2) Deán habría cenado **tal vez** en Sloane Square, muy cerca de su hotel ... (Marías, Javier: *Mañana en la batalla piensa en mí*, 1999)
- 3) Da igual lo que uno haga y cómo lo haga y el cuidado que ponga en hacerlo, siempre habrá quien lo quiera matar, algún megalómano, algún chalado, un sicario, gente que ni siquiera nos tendrá antipatía, **tal vez**. (Marías, Javier: *Mañana en la batalla piensa en mí*, 1999)
- 4) ... en realidad sólo estaba esperando a que se le disipara un poco ese efecto de duda y consideración y **tal vez** sorpresa para regresar a su anterior postura de

acusación y resentimiento ... (Marías, Javier: *Mañana en la batalla piensa en mí*, 1999)

Pozice *tal vez*

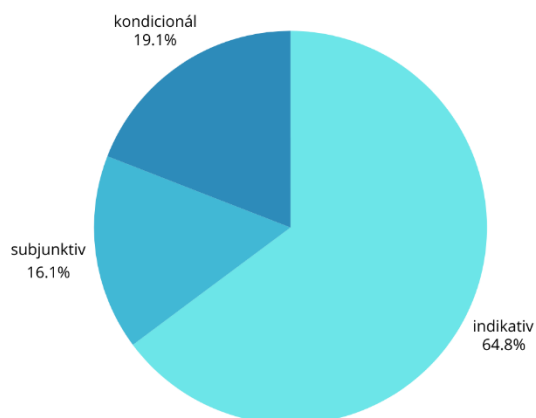

Obrázek 14: pozice *tal vez* ve španělské beletrii

V druhé části této analýzy jsme se opět zaměřili na kombinace adverbia *tal vez* se slovesnými způsoby a stejně jako v případě prvním jsme do analýzy zahrnuli pouze takové příklady, kde se adverbium váže na sloveso a můžeme zkoumat slovesné způsoby, které jsou u něj použity. Zkoumaný celek se nám tímto způsobem zmenšil na 199 příkladů. V rámci těchto výskytů došlo u 129 k využití indikativu (5), u 32 k subjektivu (6) a u 38 ke kondicionálu (7).

- 5) El portero sueco Ravelli resultó antipático tras parar dos penaltis a Rumania, no sé explicar el porqué, **tal vez** dio demasiados puñetazos al aire alguien cuyo físico no se presta a la chulería. (Marías, Javier: *Salvajes y sentimentales. Letras de fútbol*, 2000)
- 6) **Tal vez** querría impedirlo, sería capaz de contárselo a tu padre, para alejarme de él, de todos, de Marta. (Marías, Javier: *Mañana en la batalla piensa en mí*, 1999)
- 7) **Tal vez** sea yo el marido brumoso que aún no ha llegado y que la ayudará a seguir mucho tiempo entre los vivos tan inconstantes, en un mundo de nombres y por tebeos y cromos y cuentos configurado (y en lo alto aviones). (Marías, Javier: *Mañana en la batalla piensa en mí*, 1999)

Slovesné způsoby

Obrázek 15: využití slovesných způsobů ve španělské beletrii

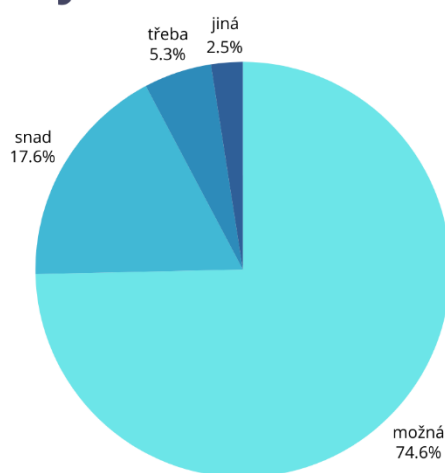
Nakonec jsme se zaměřili na české ekvivalenty španělského *tal vez*. Obdobně jako tomu bylo u první analýzy, i v tomto případě jsme narazili na příklady, kde bylo adverbium v českém překladu úplně vynecháno nebo přeloženo formou větněčlenské transpozice za pomoci modálního slovesa *moci* a infinitivu (8). V těch výskytech, kde adverbium bylo přeloženo, se opět majoritně vyskytuje jako *možná* (9), a to ve 212 případech. Následuje *snad* (10) v 50 případech a dále v 15 případech *třeba* (11). Další způsoby překladu, jako jsou *asi*, *prý*, *patrně* a *zřejmě*, se vyskytly pouze minimálně.

- 8) ... tantas horas quieto, encerrado, sosteniendo pinceles, instalado en la minuciosidad y mirando un lienzo, **tal vez** sean la explicación de su tención permanente y su afán de desdoblamiento. – ... trávit mnoho hodin zavřený bez pohybu, se štětcí v ruce, zabraný do samých detailů, s plátnem před sebou, to **by mohlo vysvětlovat** jeho trvalé napětí a touhu rozdvojit se. (Marías, Javier: *Corazón tan blanco*; *Srdce tak bílé*, překlad: Stárková, Blanka, Praha, 2004)
- 9) Estaba todo a oscuras, **tal vez** Celia había hecho cambios desde mi marcha y había trasladado la alcoba a la parte de atrás, que daba a patio. – Všechno bylo tmavé, **možná** Celia od mého odchodu udělala změny a přestěhovala ložnici do zadní části bytu, která vedla na dvůr. (Marías, Javier: *Mañana en la batalla piensa en mí*; *Vzpomínej na mě zítra při bitvě*, překlad: Jungmannová, Marie, Praha, 1999)
- 10) A Luisa, en cambio, no le reprochó andar por un camino errado, **tal vez** porque ya no ejercía apenas de traductora o porque consideraba en el fondo que ella no tenía

por qué seguir ningún camino. – Luise naopak nevytkl, že se ubírá pomýlenou cestou, **snad** protože už skoro nepřekládala, nebo si v podstatě myslel, že nemá proč se nějakou cestou ubírat. (Marías, Javier: *Corazón tan blanco; Srdce tak bílé*, překlad: Stárková, Blanka, Praha, 2004)

- 11) **Tal vez** se había asomado al cuarto y era ella, no yo, quien había cerrado la puerta.
– **Třeba** nahlédla do ložnice a byla to ona, a ne já, kdo zavřel dveře. (Marías, Javier: *Corazón tan blanco; Srdce tak bílé*, překlad: Stárková, Blanka, Praha, 2004)

České překlady

Obrázek 16: české překlady *tal vez* ve španělské beletrii

3.4.1 Shrnutí druhé analýzy

V druhé analýze jsme se zaměřili na využití adverbia *tal vez* obdobně jako v té první, ovšem rozdílnost bádání tkvěla ve využití odlišných zdrojů, neboť jsme se zaměřili na španělského spisovatele Javiera Marías. Stejně jako je tomu u latinskoamerické beletrie, i v té španělské se nejčastěji adverbium *tal vez* využívá v pozici na začátku výroku. Dalším shodným rysem je využití indikativu ve většině příkladů, ovšem na rozdíl od latinskoamerické beletrie (26,6%), v té španělské došlo ještě o nižší četnost využití subjunktivu (16,6%). A na závěr této analýzy jsme došli ke zjištění, že v rámci obou analýz je adverbium *tal vez* do českého jazyka překládáno majoritně jako *možná*.

Tyto výsledky jsme se rozhodli porovnat s výsledky Aurové (2013) a došli jsme k závěrům, že v našem výzkumu operátoru *tal vez* i v jejím výzkumu operátoru *quizá(s)*

dochází k častějšímu užití indikativu než subjunktivu v latinskoamerických textech i v těch španělských. Aurová (2013) se nadále ve své analýze věnovala tomu, jak pozice operátoru ve větě ovlivňuje užití slovesného způsobu, což není předmětem našeho výzkumu, tudíž jsme dále naše výsledky neporovnávali.

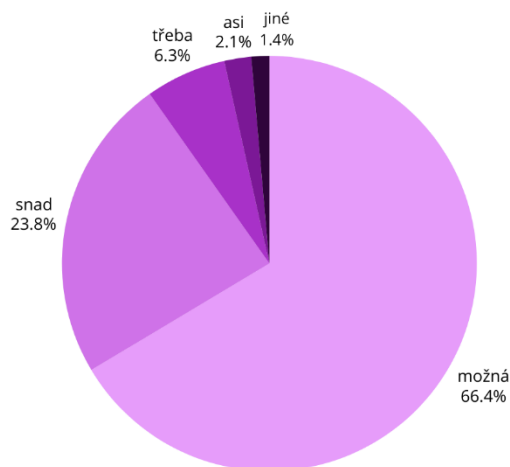
3.4.2 Překladatelé a variace překladů

Jak jsme již zmínili výše, stejně jako v případě Isabel Allende, se v rámci výzkumu děl Javiera Marías zaměříme na jednotlivé překladatele a odlišnosti ve způsobu překladu španělského adverbia *tal vez*. Díla Javiera Marías, která se vyskytují v korpusu *InterCorp*, byla přeložena čtyřmi překladatelkami a my se následně budeme věnovat každé z nich jednotlivě a tomu, jakým způsobem se tak změní výsledek obecné analýzy překladu adverbia a formy vyjádření pravděpodobnosti v jeho dílech. Obdobně jako u Isabel Allende budeme porovnávat četnost nejpoužívanějších modálních částic a nadále také výskyt překladu ve formě různých lexikálních prostředků, jako jsou epistémické predikáty a modální slovesa.

První překlady, kterým se budeme věnovat, jsou knihy *Všechny duše* a *Srdce tak bílé*, které přeložila Blanka Stárková. V grafu níže můžeme vidět způsoby překladu, které aplikovala. Opět jsme došli k závěru, že stejně tak, jako tomu bylo u obecné analýzy, nejvícekrát využila pro překlad španělského adverbia *tal vez* českou částici *možná*. Další alternativy, které v rámci překladu uplatnila, jsou částice *snad*, *třeba* a *asi*. 1,4% s názvem *jiné* v grafu představují jeden příklad překladu *tal vez* jako *patrně* a druhý s vazbou modálního slovesa *moci* a infinitivu (1).

- 1) ... tantas horas quieto, encerrado, sosteniendo pinceles, instalado en la minuciosidad y mirando un lienzo, **tal vez** sean la explicación de su tención permanente y su afán de desdoblamiento. – trávit mnoho hodin zavřený bez pohybu, se štětci v ruce, zabraný do samých detailů, s plátnem před sebou, to **by mohlo vysvětlovat** jeho trvalé napětí a touhu rozdvojit se. (Marías, Javier: *Corazón tan blanco*; *Srdce tak bílé*, překlad: Stárková, Blanka, Praha, 2004)

České překlady - Blanka Stárková

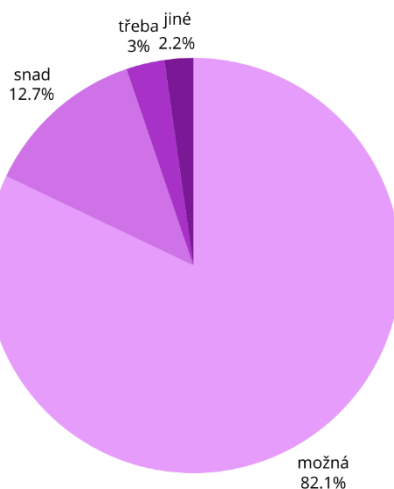

Obrázek 17: Blanka Stárková - český překlad *tal vez*

Další překladatelkou jednoho z děl Javiera Marías je Marie Jungmannová, která přeložila *Vzpomínej na mě zítra při bitvě*. Opět nejčastěji aplikovala částici *možná* v rámci překladu, následně *snad* a *třeba*. V grafu níže také můžeme vidět 2,2% s názvem *jiné*, která představují jeden případ využití překladu za pomoci *zřejmě*, jedenkrát *asi* a jeden případ vazby slovesa *moci* a infinitivu.

- 2) ... 'casa' también podía ser la de Luisa que **tal vez** era esta. — ... „doma“ mohlo znamenat taky její domov, který **mohl** být tady. (Marías, Javier: *Mañana en la batalla piensa en mí*; *Vzpomínej na mě zítra při bitvě*, překlad: Jungmannová, Marie, Praha, 1999)

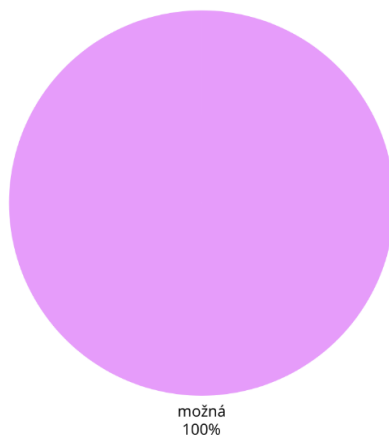
České překlady - Marie Jungmannová

Obrázek 18: Marie Jungmannová - český překlad *tal vez*

Třetí a poslední překladatelkou děl Javieru Marías, která se vyskytují v korpusu *InterCorp*, je Anežka Charvátová, která přeložila knihu *Divoši a citlivky*. S touto překladatelkou jsme se v naší práci již setkali, neboť mimo jiné také přeložila knihu *Paula* od spisovatelky Isabel Allende. Jak si můžeme všimnout v grafu přiloženém níže, při překladu knihy *Divoši a citlivky* využila pouze částici *možná* pro překlad španělského adverbia *tal vez*. Naopak při překladu knihy *Paula* použila mnohem rozmanitější způsoby překladu, a to za pomoci variace částic vyjadřujících pravděpodobnost nebo i vazbou *být možné* v kombinaci s vytvořením vedlejší věty.

České překlady - Anežka Charvátová

Obrázek 19: Anežka Charvátová - český překlad *tal vez*

Opět, stejně jako v případě překladů Isabel Allende, jsme si potvrdili fakt, že každý překladatel inklinuje k různým formám překladu. Shodu v tvorbě těchto třech překladatelek jsme našli v nejfrekventovanějším užití částice *možná* pro překlad adverbia *tal vez*. V porovnání s překlady Isabel Allende překladatelky využívaly ještě ojediněleji různé jiné formy překladu za pomoci užití lexikálních prostředků, včetně modálních sloves a epistémických predikátů, viz tabulka 4. Je důležité také zmínit, že jsme vypožadovali rozdílný způsob překladu jedné spisovatelky v rámci dvou knih, a to Anežky Charvátové, která při překladu knihy *Paula* spisovatelky Isabel Allende využila mnohem více forem překladu, zatímco při překladu adverbia *tal vez* v knize *Divoši a citlivky* spisovatele Javieru Marías, použila pouze částici *možná*.

Tabulka 7: Způsoby překladu *tal vez*

Překladatel	Nejčastější způsob překladu	Užití lexikálních prostředků
Marie Jungmannová	možná	ano
Blanka Stárková	možná	ano
Anežka Charvátová	možná	ne

3.5 Analýza překladu z češtiny do španělštiny

V naší další kapitole praktické části se již nebudeme věnovat španělsky píšícím autorům, ale česky píšícím, a to v rámci překladu české částice *možná* do španělského jazyka. Jak jsme již zjistili díky předchozímu bádání, španělské adverbium *tal vez* je do českého jazyka nejčastěji překládáno jako *možná*, proto jsme pro analýzu zvolili právě tento příklad. Naši hypotézou je, že právě české *možná* bude nejčastěji překládáno jako *tal vez*.

Analýzu budeme provádět v rámci děl českého spisovatele Milana Kundery. V korpusu *InterCorp* se nachází 8 děl tohoto spisovatele, z nichž 7 bylo přeloženo Fernandem de Valenzuela a pouze jedna kniha, *Jakub a jeho pán*, překladatelem Enriquem Soto, viz tabulka 5.

Tabulka 8: Milan Kundera a překladatelé do španělštiny

Milan Kundera	Španělský překlad
<i>Žert</i> , 1967	Fernando de Valenzuela: <i>La broma</i> , 1994
<i>Život je jinde</i> , 1969	Fernando de Valenzuela: <i>La vida está en otra parte</i> , 2001
<i>Směšné lásky</i> , 1970	Fernando de Valenzuela: <i>El libro de los amores ridículos</i> , 2000
<i>Jakub a jeho pán</i> , 1971	Enrique Soto: <i>Jacques y su amo</i> , 1986
<i>Valčík na rozloučenou</i> , 1976	Fernando de Valenzuela: <i>La despedida</i> , 2005
<i>Kniha smíchu a zapomnění</i> , 1979	Fernando de Valenzuela: <i>El libro de la risa y el olvido</i> , 2002
<i>Nesnesitelná lehkost bytí</i> , 1984	Fernando de Valenzuela: <i>La insoportable levedad del ser</i> , 1985
<i>Nesmrtelnost</i> , 1990	Fernando de Valenzuela: <i>La inmortalidad</i> , 1998

V tomto případě nemá smysl porovnávat formy překladů, které překladatelé zvolili, neboť z právě zmíněné knihy *Jakub a jeho pán* (na rozdíl od ostatních děl přeloženo Enriquem Soto) se v korpusu vyskytují pouze tři příklady, kde je částice *možná* dvakrát přeložena jako *tal vez* a jednou zcela vynechána (1-3).

- 1) Napadlo vás, že náš společný pán byl **možná** taky špatný básník. – Se os ocurrió la idea de que **tal vez** nuestro amo era también un mal poeta. (Kundera, Milan: *Jakub a jeho pán; Jacques y su amo*, překlad: Soto, Enrique, Barcelona, 1986)
- 2) MARKÝZ: ... **možná**, že - - EL MARQUÉS: **Tal vez**... (Kundera, Milan: *Jakub a jeho pán; Jacques y su amo*, překlad: Soto, Enrique, Barcelona, 1986)
- 3) Měla byste znát povídačku o Nožíčku a Pochvě, pak byste **možná** něco pochopila. – Seguramente sería algo más sensata si conociese la fábula de la Vaina y del Cuchillo. (Kundera, Milan: *Jakub a jeho pán; Jacques y su amo*, překlad: Soto, Enrique, Barcelona, 1986)

Po vyhledání částice *možná* v korpusu *InterCorp v16 – Czech* a po přidání zarovnaného španělského korpusu jsme získali 154 příkladů. V rámci vyhledání bylo nezbytné vynechat takové *možná*, které vyjadřuje přídavné jméno, jenž se vyskytovalo v 5 příkladech (4), a překlady, v nichž bylo úplně vynecháno (5), tedy do finální analýzy bylo možné započítat 144 příkladů.

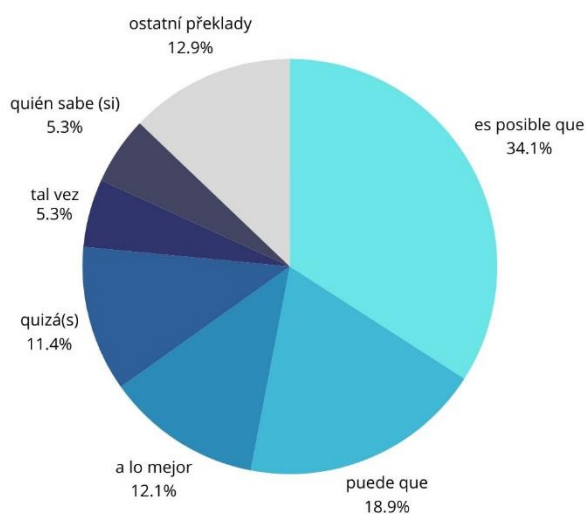
- 4) Někdy se ovšem našel nějaký C, který nechtěl za nic na světě říci, o čem mluvil s A, a aby se vzbouřil (byla to často jeho jediná **možná** vzpoura), řekl místo pravdy lež. – Claro que a veces aparecía algún C que no quería por nada del mundo decir de qué había hablado con A, y para rebelarse (con frecuencia era la única **rebelión posible**) decía en lugar de la verdad una mentira. (Kundera, Milan:

Nesmrtelnost; La inmortalidad, překlad: Valenzuela, Fernando de, Barcelona, 1998)

- 5) V té chvíli Rubens pomyslel na to, že už je **možná** dva tři roky mrtvá. – En ese momento Rubens pensó en que llevaría ya dos o tres años muerta. (Kundera, Milan: *Nesmrtelnost; La inmortalidad, překlad: Valenzuela, Fernando de, Barcelona, 1998)*

Naše původní hypotéza, že nejčtenější překlad českého *možná* do španělského jazyka bude ve formě *tal vez*, byla vyvrácena, neboť toto adverbium se v překladech děl Milana Kundery vyskytlo pouze sedmkrát, tedy z 5%, jak můžeme vidět v grafu níže. Naopak nejčastěji používaný překlad byl ve formě větněčlenské transpozice, a to za pomoci *es posible (que)* či *puede (que)* a vytvořením vedlejší věty (příklad 6, 7), jež se zásadně využívají v kombinaci se subjektivem, jak můžeme vidět v příkladech níže.

Možná

Obrázek 20: překlady *možná* do španělštiny

- 6) **Možná** že by tam potřebovali fotky kaktusů, růží a tak. – **Es posible que** allí *necesiten* fotos de cactus, rosas y cosas de esas. (Kundera, Milan: *Nesnesitelná lehkost bytí; La insoportable levedad de ser*, překlad: Valenzuela, Fernando de, Barcelona, 1985)
- 7) To bude **možná** těžké. – **Puede que** sea difícil. (Kundera, Milan: *Směšné lásky; El libro de los amores ridículos*, překlad: Valenzuela, Fernando de, Barcelona, 2000)

Další nejčastější způsoby překladu již představovaly formu adverbíí, a to *a lo mejor*, *quizá(s)* a *probablemente*. Adverbium *a lo mejor* se zpravidla vyskytuje pouze v kombinaci s indikativem, naopak *probablemente* i *quizá(s)* se vážou na indikativ i subjunktiv (příklad 8-11).

- 8) Tehdy si řekl, že jeho zřeknutí se malířství mělo **možná** hlubší smysl než nedostatek nadání či tvrdošijnosti: na ciferníku evropského malířství odbila půlnoc. - En aquella ocasión se dijo que su renuncia a la pintura *tenía quizás* un sentido más profundo que el de la escasez de talento o perseverancia. (Kundera, Milan: *Nesmrtelnost; La inmortalidad*, překlad: Valenzuela, Fernando de, Barcelona, 1998)
- 9) A **možná** existují ještě další a další planety, kde se bude rodit lidstvo vždycky o jeden stupeň (o jeden život) zralejší. - Y **quizás** *existan* más y más planetas en los que la humanidad nazca cada vez con un grado más (con una vida más) de madurez. (Kundera, Milan: *Nesnesitelná lehkost bytí; La insoportable levedad de ser*, překlad: Valenzuela, Fernando de, Barcelona, 1985)
- 10) S jakýmsi nadšením, které Tomášovi **možná** uniklo, syn vydechl. - Con una especie de entusiasmo que Tomás **probablemente** no *captó* su hijo suspiró. (Kundera, Milan: *Nesnesitelná lehkost bytí; La insoportable levedad de ser*, překlad: Valenzuela, Fernando de, Barcelona, 1985)
- 11) Olgu by jeho odmítnutí ranilo a **možná** na dlouho poznamenalo. - Su rechazo hubiese herido a Olga y **probablemente** la *hubiese dejado* marcada por mucho tiempo. (Kundera, Milan: *Valčík na rozloučenou; La despedida*, překlad: Valenzuela, Fernando de, Barcelona, 2005)

Další formou vyjádření pravděpodobnosti, s níž jsme se v rámci analýzy setkali, bylo *quién sabe*, jenž v tomto případě také představuje jedno z *adverbios de duda, posibilidad o probabilidad* (příslovce pochybnosti, možnosti nebo pravděpodobnosti), jak můžeme vidět v příkladu 12.

- 12) A **možná**, projelo mi najednou hlavou, **možná** že to vůbec není král, **možná** že to je královna. – Y **quién sabe**, se me ocurrió de repente, **quién sabe si** no es un rey, **quién sabe si** es una reina. (Kundera, Milan: *Žert; La broma*, překlad: Valenzuela, Fernando de, Barcelona, 1994)

3.5.1 Shrnutí třetí analýzy

Ve třetí analýze došlo k vyvrácení hypotézy, že španělské *tal vez* je do českého jazyka nejčastěji překládáno jako *možná*, přestože tomu tak je v opačném případě, tedy španělské *tal vez* je do češtiny nejčastěji přeloženo termínem *možná*. K takovému způsobu překladu dochází jen ojediněle, naopak nejčastějšími překlady jsou *es posible que* a *puede que* ve spojení s vytvořením vedlejší věty s přísudkem ve tvaru subjunktivu.

Jak jsme již zmínili výše, v případě překladů děl Milana Kundery vyskytujících se v korpusu nebylo možné porovnat rozdílnou formu překladu překladatelů, neboť jeho díla jsou převážně překládána Fernandem de Valenzuela, tuto analýzu jsme tedy vynechali. V jeho překladech jsme vypožorovali, že inklinuje k překladu české částice *možná* formou využití predikátu možnosti *es posible que* a následně modálním slovesem *puede que*, které se zpravidla vážou na subjunktiv.

V tomto případě se setkáváme s transformací vět pomocí lexikálních prostředků formou transpozice, dochází totiž k maximálnímu možnému zachování významové stránky sdělení při změně jeho výrazové stránky. S využitím predikátu *es posible que* nebo *puede que* dochází k rozšíření počtu slov ve větě, neboli k transpozici zhušťující, v jejímž rámci dojde k vytvoření vedlejší věty (13, 14). (*¿Fiesta! 3!*, 2003; s. 173)

13) Maminka řekla, že se její syn bude zanedlouho ženit a pak budou v prvním poschodí tři a **možná** brzy čtyři. - La mamá le dijo que su hijo se iba a casar dentro de poco y que entonces serían tres en el primer piso y que **era posible que** pronto fueran cuatro. (Kundera, Milan: *Život je jinde; La vida está en otra parte*, překlad: Valenzuela, Fernando de, Barcelona, 2001)

14) Je to už mnoho let, tak jsi to **možná** zapomněla. – Hace ya muchos años, **puede que** te hayas olvidado. (Kundera, Milan: *Kniha smíchu a zapomnění; El libro de la risa y el olvido*, překlad: Fernando de Valenzuela, 2002)

K obdobnému transformování vět za pomoci predikátu *být možné* či modálního slovesa *moci* a infinitivu docházelo i v případě překladů ze španělského jazyka do českého, ale to pouze velmi ojediněle (15, 16).

15) No es conveniente moverla en esta etapa, **tal vez no resista el viaje**. – V této fázi by se s ní nemělo hýbat, **je možné, že cestu nevydrží**. (Allende, Isabel: *Paula*, překlad: Charvátová, Anežka, Praha, 1998)

- 16) Pasarán mil cosas, **tal vez** la enfermedad o la muerte nos separen físicamente, pero estamos destinados a reunirnos y estar juntos en la eternidad. – Může se přihodit tisíc věcí, nemoc nebo smrt nás může fyzicky **rozdělit**, jsme si však určeni, setkáme se na věčnosti a zůstaneme spolu. (Allende, Isabel: *Paula*, překlad: Charvátová, Anežka, Praha, 1998)

3.6 Závěr praktické části

V praktické části této práce jsme nejprve za pomoci korpusových analýz pravděpodobnostního operátoru *tal vez* v rámci latinskoamerické beletrie autorky Isabel Allende a španělské beletrie autora Javiera Marías provedli kontrastivní analýzu vycházející z výsledků získaných v korpusu *InterCorp*. Zaměřili jsme se především na pozici adverbia ve větě, na jeho možné kombinace se slovesnými způsoby a na variace jeho překladu do českého jazyka. Z těchto výše zmíněných analýz vyplynulo, že adverbium nejčastěji stojí na začátku věty a je použito s indikativem, a to v latinskoamerické i španělské beletrii. Dále je v obou případech *tal vez* nejčastěji překládáno českou částicí *možná*, a poté částicemi *snad*, *třeba* a *asi*. Následně jsme porovnávali rozdílné způsoby překladu překladatelů jednotlivých autorů, kteří kromě překladu za pomoci výše zmíněných lexikálních prostředků také využili různé morfosyntaktické prostředky (například *být možné* nebo *moci*), ale to pouze ojediněle.

V další části praktické části práce jsme analyzovali, jakými možnými způsoby je do španělského jazyka překládána částice *možná* v dílech autora Milana Kundery, neboť právě touto částicí je nejčastěji překládáno španělské *tal vez*. Naší hypotézou bylo, že nejčastěji platí i opačný způsob překladu, tedy že české *možná* je v rámci beletrie nejvíce překládáno jako *tal vez*. Ovšem tato hypotéza byla vyvrácena, neboť překladatelé častěji inklinují k překladu formou transpozice využitím predikátu možnosti *es posible que* a modálního slovesa *puede que*, které se vážou na subjunktiv.

Cílem těchto analýz bylo vyhodnotit a porovnat různé způsoby vyjádření pravděpodobnosti v českém a španělském jazyce, poněvadž se jedná o dva typologicky odlišné jazyky. Odlišnosti jsou zřejmé zejména v četnosti užití morfosyntaktických prostředků pro vyjádření tohoto jevu v obou jazycích, neboť španělský jazyk oproti tomu českému inklinuje k častějšímu užití opisných vazeb pro překlad české částice *možná*, zatímco v překladech *tal vez* do českého jazyka jsme se s takovými formami překladu setkali pouze sporadicky.

4 ZÁVĚR

Tématem této bakalářské práce byla kontrastivní analýza vybraných výrazových prostředků pro vyjádření pravděpodobnosti v českém a španělském jazyce.

V části teoretické jsme představili různé způsoby, jakými je možné vyjádřit pravděpodobnost nejprve v českém a dále pak ve španělském jazyce, jak se od sebe tyto jazyky liší, nebo naopak v čem jsou si podobné. V rámci obou těchto jazyků jsme si představili lexikální a morfosyntaktické prostředky, jimiž lze vyjádřit pravděpodobnost, a mezi něž patří modální částice, epistémické predikáty, modální slovesa, příslovce pravděpodobnosti, budoucí časy a kondicionály. V části, která se zaměřuje na vyjádření pravděpodobnosti ve španělském jazyce, jsme se věnovali příslovcím pravděpodobnosti a pochybnosti, do nichž mimo jiné patří i *tal vez*, které bylo v praktické části hlavním zkoumaným výrazovým prostředkem. Zaměřili jsme se na užití tohoto operátoru v rámci dubitativních vět, v nichž je možné použít oznamovací způsob (*indicativo*) i subjunktiv (*subjuntivo*), jenž v českém jazyce nemá žádný přímý ekvivalent, a právě tento slovesný způsob, který je ve španělštině mimo jiné užíván pro vyjádření pravděpodobnosti, od sebe oba jazyky odlišuje. V dalších částech teoretické části jsme si vysvětlili, že užití vhodného slovesného způsobu závisí na vztahu mluvčího k pravdivosti obsahu svého tvrzení. Použitím indikativu ve své výpovědi totiž mluvčí naznačuje vyšší míru pravděpodobnosti daného tvrzení, než by tomu bylo v případě použití subjunktivu.

Poznatky, které jsme si za využití bibliografických zdrojů představili v teoretické části práce, jsme následně aplikovali v části praktické. Vzhledem k tomu, že je toto téma velmi rozsáhlé, jsme se v praktické části primárně zaměřili na již zmiňovaný pravděpodobnostní operátor *tal vez* v rámci latinskoamerické a španělské beletrie vybraných autorů, a analýzy jsme prováděli pomocí dat získaných z korpusu *InterCorp*. Těmito vybranými autory byla chilská spisovatelka Isabel Allende a španělský spisovatel Javier Marías, vzhledem k tomu, že zkoumaný jev byl v korpusu zastoupen v dostatečném množství právě v rámci jejich děl. Soustředili jsme se především na pozici *tal vez* ve větě a na četnost užití indikativu, subjunktivu a kondicionálu v kombinaci s tímto operátorem. Analyzovali jsme, zda se od sebe tato data liší v latinskoamerické španělštině a španělštině užívané na Pyrenejském poloostrově. Dále jsme zkoumali různé varianty překladu tohoto operátoru do českého jazyka a porovnávali jsme způsoby překladu překladatelů těchto děl.

Z provedených analýz vyplynulo, že adverbium se nejčastěji nachází na začátku věty a bývá užito se slovesem ve tvaru indikativu, a to jak v latinskoamerické, tak ve španělské beletrii. Výsledky jsme porovnali s výsledky analýzy operátoru *quizá(s)* Aurové (2013), která se ve své práci věnovala tomu, jak užití je slovesného způsobu ovlivněno pozicí operátoru ve větě. Z analýzy této autorky vyplývá tendence používat indikativ v případech, kdy se operátor nachází na začátku věty, před slovesem nebo za slovesem, pokud je sloveso na začátku věty. Pokud se však tento výraz objeví až za slovesem uprostřed věty, ve španělštině na Pyrenejském poloostrově se mírně upřednostňuje použití subjunktivu, zatímco v Latinské Americe nadále převažuje indikativ. (Aurová, 2013)

Dalším závěrem naší analýzy bylo, že se výraz *tal vez* nejčastěji překládá do češtiny částicí *možná* a následně výrazy *snad*, *třeba* a *asi*. Dále jsme porovnali odlišné překladatelské postupy jednotlivých překladatelů, kteří kromě těchto lexikálních prostředků ojediněle využili i různé morfosyntaktické konstrukce (například *být možné* nebo *moci*).

V další části praktické části práce jsme se zaměřili na vyjádření pravděpodobnosti v rámci děl českého autora Milana Kundery, jehož díla se stala předmětem bádání také díky velkému množství materiálu, který se vyskytoval v korpusu. Analyzovali jsme varianty překladu české částice *možná* do španělského jazyka, neboť právě tímto pravděpodobnostním operátorem bylo v majoritní většině případů překládáno španělské *tal vez*. Naše hypotéza spočívala v tom, že právě *možná* bude nejčastěji překládáno jako *tal vez* tak, jako tomu bylo v opačném případě. Nicméně tato hypotéza byla vyvrácena, tudíž jsme se zaměřili na odlišné varianty překladu, kdy ve většině případů docházelo k užití překladu za pomoci transpozice s vazbami *es posible que* v kombinaci se subjunktivem a *puede que* také užito s tímto slovesným způsobem.

Cílem této bakalářské práce bylo přiblížit si problematiku tohoto rozsáhlého tématu a nastínit, jakými možnými jazykovými prostředky se dá vyjádřit pravděpodobnost ve dvou typologicky odlišných jazycích. Dále bylo účelem části praktické tyto prostředky analyzovat v rámci korpusové analýzy, prozkoumat odlišné způsoby vyjádření pravděpodobnosti, které jsme si představili v teoretické části, a jejich vzájemnou zaměnitelnost v textech.

RESUMEN

El tema de la presente tesis es "Análisis contrastivo de determinados recursos expresivos para expresar probabilidad en checo y español".

Esta tesis se divide en dos partes: una parte teórica y una práctica. En la parte teórica, se presenta la problemática del tema y se explican las formas en que es posible expresar la probabilidad en ambos idiomas. Con base en fuentes bibliográficas, se presentan los recursos léxicos y morfosintácticos que expresan la probabilidad en checo y luego en español, y se comparan ambas lenguas.

En los primeros capítulos de la parte teórica nos concentramos en el idioma checo y mencionamos los recursos léxicos, como las partículas modales (*asi, snad, možná, pravděpodobně*, etc. – *quizá(s), tal vez, a lo mejor, probablemente, etc.*), los inductores de probabilidad (*je pravděpodobné, je zřejmé, je možné*, etc. – *es probable, es posible, es obvio*, etc.) o los verbos modales (*mužet, moci – deber, poder*), así como los recursos morfosintácticos, como por ejemplo el futuro simple (*On ted' bude (= asi je) ve škole. – Él estará (= tal vez está) en la escuela.*) y el condicional simple (*Že by to byl on? – ¿Podría ser él?*).

Posteriormente, nos centramos en las expresiones de probabilidad en español. Los recursos léxicos incluyen adverbios de duda, posibilidad o probabilidad (*quizá(s), tal vez, posiblemente*, etc.), verbos modales como *poder* con infinitivo o la perífrasis verbal *deber de* con infinitivo, y recursos morfosintácticos como el futuro simple, que expresa probabilidad en presente (*Estará enferma. = Tal vez está enferma.*), y el condicional simple, que expresa probabilidad en pasado (*Estarían las cinco. = Tal vez eran las cinco.*). Además, mencionamos el futuro compuesto, que denota un tiempo anterior a otro posterior al momento del habla (Supongo que cuando llegue la primavera, habrá estado casada.), y el condicional compuesto, que designa un punto posterior a un pretérito (Suponía que cuando llegara la primavera, habría estado casada.).

El último capítulo de la parte teórica está dedicado a las combinaciones de los recursos expresivos mencionados anteriormente, especialmente a la locución adverbial *tal vez*, que es el recurso analizado en la parte práctica, en combinación con los modos verbales. Con ayuda de gramáticas del español, aclaramos la diferencia entre el uso del subjuntivo y el indicativo en las oraciones dubitativas, y cómo estos afectan al significado del mensaje del hablante. La elección del modo verbal depende, entre otros factores, de la relación del

hablante con su enunciado: al utilizar el indicativo, el hablante indica un mayor grado de probabilidad que si usara el subjuntivo.

El inicio de la parte práctica está dedicado al análisis de la locución adverbial *tal vez* en el corpus *InterCorp*. Debido a la amplitud del tema, decidimos examinar específicamente este recurso. Nos concentramos en su posición dentro de la oración, su combinación con distintos modos verbales y sus diferentes traducciones al checo en las obras de autores seleccionados: la escritora chilena Isabel Allende y el escritor español Javier Marías, dado que el recurso estudiado está representado en el corpus en cantidad suficiente dentro de sus obras. Además, comparamos las diferencias de uso entre los autores y las distintas formas de traducción utilizadas por los traductores checos. Los resultados del análisis fueron los siguientes: 1) en la mayoría de los ejemplos, *tal vez* se sitúa al inicio de la frase en las obras de ambos autores, 2) tanto en las obras de Isabel Allende (54,5 %) como en las de Javier Marías (64,8%), el modo verbal más utilizado es el indicativo, 3) *tal vez* se traduce como *možná* en la mayoría de los casos, aunque estos datos varían entre traductores.

En los capítulos siguientes de la parte práctica analizamos la partícula checa *možná* en las obras de Milan Kundera, ya que es con esta partícula con la que más frecuentemente se traduce *tal vez* al checo. Nuestra hipótesis inicial era que el checo *možná* se traduce con mayor frecuencia como *tal vez*. Sin embargo, esta hipótesis fue refutada, ya que los traductores españoles de las obras de Milan Kundera suelen emplear otras formas de traducción. La más frecuente fue la transposición con los predicados *es posible que* y *puede que*, ambos con subjuntivo.

El objetivo de esta tesis fue introducir este amplio tema y presentar los posibles recursos lingüísticos para expresar la probabilidad en dos lenguas tipológicamente distintas. Además, en la parte práctica, analizamos estos recursos desde la perspectiva del corpus lingüístico, junto con su intercambiabilidad en los textos.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

ALARCOS LLORACH, Emilio. *Gramática de la lengua española*. Editorial Espasa Calpe, S.A., 2002. ISBN 84-239-7922-9

ARAGONÉS, Luis, PALENCIA, Ramón. *Gramática de uso del español: Teoría y práctica con solucionario: B1-B2*. Ediciones SM, Madrid, 2009. ISBN 978-84-675-2108-5

ARAGONÉS, Luis, PALENCIA, Ramón. *Gramática de uso del español: Teoría y práctica con solucionario: C1-C2*. Ediciones SM, Madrid, 2010. ISBN 978-84-675-2109-2

GILI GAYA, Samuel. *Curso superior de sintaxis española*. Biblograf, 1980. ISBN 84-7153-988-8

GÓMEZ TORREGO, Leonardo. *Gramática didáctica del español*. Ediciones SM, 1998. ISBN 84-348-5440-6

GREPL, Miroslav, HLADKÁ, Zdeňka, JELÍNEK, Milan, KARLÍK, Petr, KRČMOVÁ, Marie et. al. *Příruční mluvnice češtiny*. Nakladatelství Lidové noviny, 2008. ISBN 978-80-7106-980-5

KRÁLOVÁ, Jana, KRBCOVÁ, Milada, CHACÓN GIL, Pablo, HRUBÁ, Hana. *¿Fiesta! 3!*. Nakladatelství Fraus, 2003. ISBN 80-7238-214-4

REAL ACADEMIA ESPAÑOLA, Asociación de academias de la lengua española. *Nueva gramática de la lengua española. Morfología Sintaxis I*. Espasa Libros, S.L.U., 2009. ISBN 978-84-670-3245-1

REAL ACADEMIA ESPAÑOLA, Asociación de academias de la lengua española. *Nueva gramática de la lengua española. Sintaxis II*. Espasa Libros, S.L.U., 2009. ISBN 978-84-670-3246-8

ZAVADIL, Bohumil a ČERMÁK, Petr. *Mluvnice současné španělštiny: Lingvistický interpretační přístup*. Nakladatelství Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-1641-4

SEZNAM INTERNETOVÝCH ZDROJŮ

AUROVÁ, Miroslava. *El uso del subjuntivo/indicativo con el operador de modalidad quizá(s): análisis del corpus. Écho de études romanes* [online]. 2013 [cit. 2024-12-15]. Dostupné z: <https://el-uso-del-subjuntivo-indicativo-con-el-operador-de-modalidad-quiza-s>

ČESKÝ NÁRODNÍ KORPUS [online]. 2024 [cit. 2024-11-23]. Dostupné z: <https://www.korpus.cz/>

ČESKÝ NÁRODNÍ KORPUS. *Průručka ČNK* [online]. 2025 [cit. 2025-03-17]. Dostupné z: <https://wiki.korpus.cz/doku.php/start>

ČESKÝ NÁRODNÍ KORPUS. *Treq* [online]. 2025 [cit. 2025-03-17]. Dostupné z: <https://wiki.korpus.cz/doku.php/manualy:treq>

DATABÁZE KNIH. *Isabel Allende | Životopis a ocenění* [online]. 2025 [cit. 2025-03-10]. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/zivotopis/isabel-allende-1419>

DATABÁZE KNIH. *Javier Marías | Životopis a ocenění* [online]. 2025 [cit. 2025-03-10]. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/zivotopis/javier-marias-3400>

REAL ACADEMIA ESPAÑOLA. *Adverbio | Glosario de términos gramaticales* [online]. 2025 [cit. 2025-03-25] Dostupné z: <https://www.rae.es/gtg/adverbio>

REAL ACADEMIA ESPAÑOLA. *Vez | Diccionario de la lengua española* [online]. 2025 [cit. 2025-03-24] Dostupné z: <https://dle.rae.es/vez>

ÚSTAV ČESKÉHO NÁRODNÍHO KORPUSU. *KonText – korpusový vyhledávač* [online]. 2024 [cit. 2024-11-23] Dostupné z: https://www.korpus.cz/kontext/query?corpname=intercorp_v16_es

ÚSTAV ČESKÉHO NÁRODNÍHO KORPUSU. *Treq – překladový slovník* [online]. 2025 [cit. 2025-03-17] Dostupné z: <https://treq.korpus.cz/index.php>